

Psykolog TIDNINGEN

NR 1 2011 * SVERIGES PSYKOLOGFÖRBUND

AKTUELLT

Ensamarbete döms ut
efter granskning

Unik utbildning av
psykoterapeuter

Nytt avtal ger uppsagda
bättre stöd

FORSKNING

Övervikt ökar risken för
demens 30-40 år senare

FRÅGA JURISTEN

"Får jag läsa min
handledares journaler?"

KRÖNIKAN:

*Lilian Levin om
psykologyrkets själ*

Barbro Lennéer Axelson:

Sorgebearbetning måste skräddarsys

Innehåll nr 1 2011

3 Ledare

Av Lars Ahlin

4 Intervju:

Sorgebearbetning måste skraddarsys, säger Barbro Lennéer Axelson i en intervju.

8 Aktuellt

Ensamarbetande psykolog

Psykolog utan leg

Psykologstudent gör författardebut

Stockholms stad får kräva leg psykolog

13 Geropsykologisk forskning

Livsloppsperspektiv på åldrande ger ny kunskap

Av Linda Hassing

16 Essä

Louise Bourgeois målade in i det sista.

Av Annika Nordin

20 Fackliga nyheter

Prioriterade frågor för styrelsen 2011

Nytt omställningsavtal

23 Fråga juristen

24 Intervju

Utbildning till psykoterapeuter

26 Forskning & metodutveckling

Känsluskola

Av Kerstin Bånkestad, Sandra Lindström,

Emilia Thorup

28 Forskningsnytt

30 Yngre forskare i psykologi

31 Krönika

Av Lilian Levin

32 Debatt

38 Recensioner

40 Nytt från förbundet

Nästa
nummer
utkommer
7 mars

Nästa nummer

Temanummer om lönen. Vilka psykologgrupper tjänar mest? Hur får jag upp min lön? Det är några av de frågor som du kan få svar på i Psykologtidningen nr 2 om "Lönen". Med tidningen följer också en bilaga med aktuell lönestatistik.

Psykologtidningen

Nr 1 2011 * 6/12–6/2 * Årgång 56
Utgiven av Sveriges Psykologförbund

Chefredaktör och ansvarig utgivare:

Eva Brita Järnefors, 08-567 06 451
evabrita.jarnefors@psykologforbundet.se

Redaktör och stf ansvarig utgivare:

Carin Waldenström, tjl.

Redaktör:

Kajsa Heinemann, 08-567 06 452

kajsa.heinemann@psykologforbundet.se

Redaktör/vik:

Peter Örn, 08-567 06 453

peter.orn@psykologforbundet.se

Box 3287, 103 65 Stockholm

Fax 08-567 06 490.

e-post: tidningen@psykologforbundet.se

www.psykologtidningen.se

ISSN 0280-9702.

Annonser:

Newsfactory

Säljare: Berenika Westerlund, 08-587 86 531

berenika.westerlund@newsfactory.se

Annonsmaterial:

Johan Kjellström-Kuhlau

08-545 03 994

johan.kjellstrom-kuhlau@newsfactory.se

Prenumerationer och adressändringar:

Lagern Akademikerservice

Tel 08-567 06 430, Fax 08-567 06 090

msc@akademikerservice.se

Pris: 600 kr inkl moms helår, 10 nr, 2011.

Utrikes 700 kr.

Lösnummer 60 kr.

postgiro: 29 77 01-5 bankgiro: 5675-9202

Telefonnummer och e-post till kanslipersonal,

förbundsstyrelse hittar du på näst sista sidan.

Psykologtidningen på nätet:

All redaktionell text lagras elektroniskt för

att kunna publiceras också på internet..

Författare som inte accepterar detta måste

meddela förbehåll. I princip publicerar vi inte

artiklar med sådana förbehåll.

Psykologtidningens redaktionsgrupp:

Rebecca Andersson, Susanne Bertman,

Ulf Gustavsson, Jessica Larsson, Marja

Rudenhed, Rolf Sandell, Ann-Charlotte

Smedler och Nils-Eric Tedgård.

Fackpressupplaga 10 100 ex 2009

Medlem av

**SVERIGES
TIDSKRIFTER**

Tryck:

Wallin & Dalholm Boktryckeri AB, Lund.

Grafisk form: Marianne Tan.

marianne@tanproduktion.se

Omslag: Barbro Lennéer Axelson.

Foto: Magnus Gotander

Nu ger vi Psykologtidningen ny form

Vår förhoppning är att det blir lättare att hitta i tidningen och att den blir ännu mer tilltalande.

Redaktionen

Mot nya svar

Under förra mandatperioden införde alliansregeringen bland annat vårdvalsreformen och avskaffade monopolen för apotek och bilprovning. Även kommande period har vi psykologer, liksom andra, att förhålla oss till denna valfrihetslinje som bjuder på både möjligheter och risker.

I det framväxande landskapet med fri etablering och skärpt konkurrens ställs höga krav på robusta och tydliga regelverk, underbyggda av klok lagstiftning. En fungerande marknad kräver nämligen begripliga spelregler för att trygga ett utbud med hög kvalitet och säkerhet. Liksom för andra branscher gäller självfallet detta även för de psykologiska tjänsterna. Med ekonomispråk talar vi därtill om en omogen tjänstesektor i meningen att kunden har svårt att bedöma vad som är hög eller låg kvalitet och de klientrisker som följer därav. Vad ger bäst nytta och effektivitet? Vad är klientsäkert? Vilken kompetens krävs? Klara spelregler och tydliga kriterier behövs alltså än mer under dessa förutsättningar.

HÄR STÅR PSYKOLOGFÖRBUNDET, och vi experter på psykologi, inför en fortsatt utmaning de kommande åren. Vår samlade kunskap måste få avtryck i hur samhället kvalitetssäkrar vår bransch i likhet med andra och mer etablerade. Det rådande alternativet är dåligt för alla. Fortsatt kvacksalveri med minuskonsekvenser. Sambandet är enkelt. Inkompetent utförd psykologisk utredning och insats riskerar allvarligt klientsäkerheten och ger ökade kostnader i stället för besparingar. Om vi byter bransch till läkemedel, kroppssjukvård,

personalrekrytering, bilreparationer eller vad som helst så är logiken densamma. Svag utbildning och låg kompetens får negativa konsekvenser.

UPPGIFTEN BLIR ATT ännu tydligare och konkret beskriva den positiva nyttan i kontrast till de negativa riskerna. Psykologförbundet har redan lyft fram mycket av detta. Från individuella fallbeskrivningar som i *En bok för vem som helst* till nationalekonomiska perspektiv som i rapporten *Depression*

»Med gemensamt fokuserat arbete ska vi få dessa svar«

– *En rapport om mänskliga och ekonomiska vinster.* Dessa och en rad andra dokument finns för dig som medlem att ladda ner. Ofta mycket användbara i argumentationen regionalt, lokalt och på den egna arbetsplatsen.

Psykologförbundet håller fast vid den inslagna kursen. Att oförtrutet ta fram mer fakta för att konkretisera, kommunicera, debattera och levandegöra densamma så att allmänheten och beslutsfattarna övertygas och agerar för nyttan. Förbundets medlemmar, experter och yrkesföreningar behöver därför även fortsättningsvis bistå med nya deskriptiva exempel från psykologers vardag. Det gäller alla våra tre övergripande verksamhetsområden – det kliniska, pedagogiska och arbetslivspsykologiska.

Lyckligtvis tar allt fler psykologer också egna initiativ och medlemmar kontaktar också oss centralt för att

samverka om nya debattartiklar och konferenser. Aktuella exempel gäller kvacksalveriet inom coaching och sorgebearbetning. I båda fallen råder rena vilda västern med många oseriösa aktörer som uppenbarligen sätter mammon före kompetens, kvalitet och säkerhet. Där har vi mycket att göra tillsammans.

MYCKET GÅR GLÄDJANDE framåt, men vi saknar ännu de klara svaren på flera av våra stora frågor. Psykologförbundet vill se auktorisationskriterier som kräver psykologer på alla vårdcentraler, nya ersättningsregler som inkluderar psykologiska tjänster hos privatpraktiserande medlemmar och ett starkt legalt klientskydd mot kvacksalveriet. Vi har argumenten, så med gemensamt och fokuserat arbete ska vi också få dessa svar.

Psykologkolleger och vänner. För ett gott och givande samarbete under 2011!*

LARS AHLIN
FÖRBUNDSORDFÖRANDE

FOTO: ULRICA ZWENGER

Sorgebearbetning måste skräddarsys

TEXT EVA BRITA JÄRNEFORS FOTO MAGNUS GOTANDER

– Att gå i samtal innebär att ”i trygghet få möjlighet att röntga sin förlust”, säger Barbro Lennéer Axelson, psykolog och universitetslektor i psykologi, aktuell med sin nya bok *Förluster. Om sorg och livsomställning*. Hon anser att professionellt stöd många gånger kan betyda mer än de anhörigas stöd, eftersom dessa mycket ofta själva befinner sig i kris.

Under åtta år har Barbro Lennéer Axelson på sin fritid arbetat med boken *Förluster. Om sorg och livsomställning*. Arbetet har flera gånger stannat av när några nära vänner avlidit på olika tragiska sätt. I höstas kom boken ut, prydd med ett mörkrött, brustet hjärta på omslaget på förslag av barnbarnen. Boken är både en psykologs livsverk av samlad egen yrkeserfarenhet, och innehåller rikliga referenser till svenska och utländska psykologer och forskare inom området.

Inför intervjun ses vi på Institutionen för socialt arbete på Sprängkullsgatan i Göteborg. Där arbetar hon 60 procent med undervisning i psykologi, med teman som sexuell hälsa och mänskliga rättigheter, krisinterventioner, konflikthantering och psykosocialt behandlingsarbete. Men vi går till hennes favoritkafé tvärs över gatan. I väskan har hon inköpta kanelbullar eftersom kaféet saknar sådana, men ”de accepterar intrånget”, säger hon.

Som förklaring till varför hon arbetar så mycket, trots uppnådd pensionsålder, säger hon att ”det börjar bli ont om universitetslektorer med aktuell praktisk psykologerfarenhet”. Men framför allt för att hon ”gillar jobbet”.

– Lever man som jag ensam, och till och med barnbarnen inte längre behöver en på samma sätt som förut, får man satsa på den ena av Freuds meningar med livet – arbetspassionen.

HON SITTER OCKSÅ i styrelsen för IPPF, globala RFSU. De senaste 25 åren har hon lagt ner cirka 20 procent av sin tid på ideellt arbete i RFSU. Tidigare var hon ordförande i IPPFs Europaregion och ägnade sig mycket åt opinionsbildning. Resten av tiden föreläser hon, bland annat om arbetsgrupper men rycker också in ibland när grupper behöver reda ut konflikter eller chefer önskar handledning. Hon var också med och startade Europas första Kriscentrum för män i Göteborg 1984. Personalen arbetar både med skilsmässor och med våld mot kvinnor, en verksamhet som fått många efterföljare, bland annat fyra kriscentra för män i Sibirien.

När hinner du skriva?

– Jag har mina långa skrivsomrar, regniga dagar, ljusa nätter och så på kaféer, tågresor, flygplatser. Man hinner alltid det man brinner för. Det är värre med städningen.

ATT SKRIVA BÖCKER har varit en del av Barbro Lennéer Axelsons arbetsliv sedan hon på 60-talet började som psykolog inom kriminalvården. Den första boken hon gav ut var *Samtalsgrupper*, tillsammans med kollegan Ingela Thylefors, i dag docent vid Psykologiska institutionen i Göteborg. Nästa bok – som har getts ut i flera nya upplagor – blev *Kärlek. Om förälskelse, passion och vänskap, svartsjuka och mognande kärlek*. Flera böcker har hon skrivit tillsammans med Ingela Thylefors och deras nästa projekt är att uppdatera boken *Om konflikter. Hemma och på jobbet*. De har även arbetat om *Arbetsgruppens psykologi* flera gånger. Böckerna används som kurslitteratur på en rad högskoleutbildningar, inte bara för betyendevetare utan också för tekniker, ekonomer med flera.

– Ingela och jag gjorde vår fil lic-avhandling om utvärdering av psykoterapi med unga kriminella på Lindome tillsynsanstalt. Då arbetade vi utifrån Carl Rogers arbetsmetodik. Sigurd Rubenowitz, professor vid Psykologiska institutionen, ledde in oss på den banan. Han var arbetspsykolog men också den som redan på 60-talet framsynt förde in psykoterapiutbildning på Göteborgs universitet och bjöd senare in bland annat psykoanalytiker från olika länder.

Hennes handledare, när hon arbetade inom kriminalvården, var psykoanalytikern Stefi Pedersen som hade suttit i koncentrationsläger och arbetat med flyktingar.

– Hon är en av de handledare som betytt mycket med sina kombinerade humanistiska och psykoanalytiska perspektiv och sin djupa insikt om sociala problems stora betydelse för psykisk ohälsa. Hon månade också om att varje terapeut skulle finna sin personliga stil.

Under samtalet rör sig Barbro Lennéer Axelson snabbt mellan olika läromästare och teoribildningar. Hon poängterar dock att utbildning i existentiell och humanistisk psykologi har

betytt mycket för henne. Amerikanska kolleger talar numera om EH-perspektivet, det vill säga att existentiell och humanistisk psykologi integreras allt mer. Det kan liknas vid att objektrelationsteori och anknytningsteori har smält samman allt mer, påpekar hon.

Vad var din tanke med att skriva den här boken om förluster?

– Ett skäl är att sorg, förutom kärlek, är en av de mest väsentliga men också riskfyllda känslorna för en människa. Dessa känslor hänger också intimt samman eftersom de människor, aktiviteter eller ting som är oss nära, är mest smärtsamma att förlora. Annars skulle inga sorgekänslor uppstå. När min bästa väninna omkom i en trafikolycka sa prästen till familjen som på begravningen var utom sig av sorg: ”Var tacksamma för att ni har förmåga att sörja.” Det är precis det, med John Bowlbys terminologi, som den friska sorgen handlar om. Den för oss i bästa fall framåt och fördjupar vår personlighet.

– Jag ville också arbeta fram en bok med samlad kunskap och baserad på aktuell forskning inom området förluster. Böcker tar ofta upp en förlust i taget. Den bok som har stått sig och som är en klassiker inom området är Johan Cullbergs *Kris och utveckling*. (1975)

Barbro Lennéer Axelsons bok spänner över både skilsmässa, sjukdom och sorgen efter en närståendes död. Den

Barbro Lennéer Axelsons senaste bok utkom hösten 2010.

► tar upp likheter och skillnader mellan kris- och sorgearbete, efterföljande konflikter under olika livsomställningar. Boken avslutas med den viktiga frågan om hur man återfinner mening efter svårt lidande. Alternativt, hur och varför en sorg kan bli stillastående och utvecklas till en *förlängd sorgestörning* som komplicerad sorg numera benämns.

– Det finns en risk att kristerapeuter drar olika slags förluster över en kam. Det kan till och med vara svårare uppe i åren med en oönskad skilsmässa än ett förväntat dödsfall, där du har kvar en "eftervärme" i form av alla positiva minnen. Det kan vara mycket värre om din

»Det behövs ett särskilt delmål i den nationella folkhälsan för förluster och sorg.«

partner plötsligt träffar och väljer någon annan. Det blir en kränkande förlust som slår mot självkänslan. De flesta får också bättre stöd efter ett dödsfall än vid en skilsmässa.

– Vi har ofta en mall att sörja efter som inte stämmer med allas verklighet. Åtskillig sorg sker successivt och i små doser, påpekar hon. Psykologen och forskaren Agneta Grimby har funnit att 40 procent av dem som har förlorat en anhörig tycker att den värsta tiden är den före dödsfallet under själva sjukdomstiden. Dödsfallet kan för en del då till och med upplevas som en lättnad även om det kan vara skamfullt att tala öppet om det. Den anhöriga är själv helt utmattad och har kanske också fått symtom, vilket hela 25 procent av de anhöriga utvecklar. Under sjukdomstiden frågade alla om den svårt sjuke, och kanske i förbifarten: "Och hur är det med dig själv?"

– Det är inte heller lätt att bli sjukskriven, det blir du kanske strax inför att döden inträffar. Du skulle kanske behövt bli det strax efter beskedet och ett bra tag därefter. Det brister över huvud taget i flexibilitet när det gäller stöd, särskilt nu när så många sjuka vårdas i hemmet.

Barbro Lennéer Axelson hänvisar i boken till Pär Salander, psykolog och

cancerforskare i Umeå. Han har funnit att både egna och familjekonflikter aktiveras för många i samband med insjuknandet.

– Kris och konflikt hör tätt ihop. Det krävs således också kompetens om konflikthantering och problemlösning när man arbetar med förluster. Kriser handlar om förluster och konflikter handlar om missnöje och oenighet. En skilsmässa utlöser ofta både kris och konflikter; delad vårdnad, vem ska bo kvar i lägenheten och så vidare. När du är i kris är du mycket sämre på att lösa konflikter, och det är här som konfliktupptrappningen sker som kan bli till vårdnadstvist, säger hon.

SORG ÄR EN av våra viktigaste känslor, eftersom den hör samman med förändring. Man tar sig genom en förlust genom att just sörja. Det är sorgens funktion. Det är en av de teser som Barbro Lennéer Axelson driver i sin nya bok. För en del kommer dock sorgen på avvägar och kan leda till ett otal problem, som att inte våga engagera sig på nytt i kärlek efter skilsmässa eller dödsfall och till olika former av psykisk ohälsa, utagering i våld och i psykosomatiska problem.

– Sorg, med dess plågsamma ensamhet och längtan är en komplicerad känsla, säger hon. Vi står ständigt i livet, men särskilt vid förluster, inför att inta ett undvikande eller ett mer öppet och konfronterande förhållningssätt. Vi vill gärna ta genvägar för att hålla undan den psykiska smärtan. Vi dämpar den med alkohol eller med hårt arbete, omvandlar den till aggressivitet mot yttre mål eller flyr förhastat in i nya relationer.

– Sorg innehåller också tidvis en upprymdhet vilket kan vara förvirrande för många. Känslor som särskilt komplicerar sorg är skuld och skam som både sänker självkänslan och framför allt riskerar att kraftigt blockera andra känslor. Den eländiga skammen förhindrar inte minst människor från att söka hjälp.

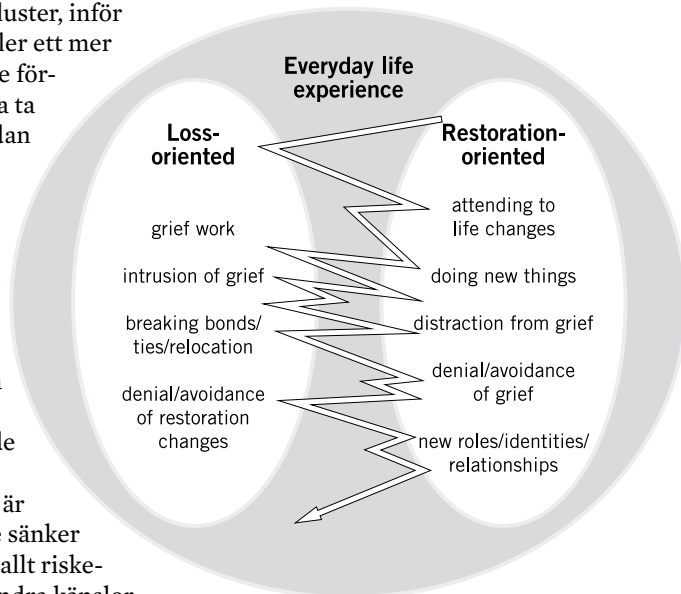
Pendlingsmodellen presenteras i boken. Se figur! Det är en modell som be-

skriver copingprocesser för att hantera och bearbeta sorg. Den har börjat ersätta stadiemodeller som till exempel John Bowlbys. Modellen är skapad av de holländska sorgeforskarna Margaret Stroebe och Henk Schut vilka har inspirerats av den israeliske forskaren Simon Rubin. De kallar den för "The Dual Process Model of Coping with Bereavement". Enligt forskarna pendlar den sörjande mellan två mer eller mindre samtidigt pågående copingprocesser: Den *relationella* delen av sorgen är det som Freud kallade sorgearbetet som pågår inom den sörjande, och den *funktionella* delen av sorgen som påverkar förmågan att orka och att se en mening med att fortsätta med sina olika livsuppgifter i den yttre sociala världen.

Använder du dig av pendlingsmodellen?

– Ja, det har jag alltid gjort, men inte lika strukturerat som Stroebe och Schut. Men jag har alltid i krisböcker saknat en fokusering på betydelsen av den slitsamma livsomställningen efter en brutal förändring. Sorg är i hög grad en framtidsfråga.

– Det är inte en linjär modell, utan man kan åka på bakslag, ibland konstruktiva, i livsomställningen när olika händelser aktiverar svåra känslor. Det minns jag själv efter min mans död. Svårigheten att träffa par som hade en kärleksfull relation. Det rev tag i sakna-

Pendlingsmodellen visar hur den sörjande pendlar mellan den relationella delen av sorgen och den funktionella delen. Modellen är utarbetad av M Stroebe & H Schut (1999).

den och ensamheten. Det var lättare med singlar och par i halvdåliga förhållanden.

– Det finns många smärtsamma situationer som gör att människor av och till både vill och behöver isolera sig. Också för att orka ägna sig åt vardagen och den sociala verkligheten måste sörjande då och då skjuta undan själva sorgen. Utan att detta innebär ett förnekande. Och utan att stanna i det tillståndet.

Andra behöver också efterhand knuffa ut en i den nya verkligheten. Att lyhört hjälpa till med denna balanskonst i fråga om empati och konfrontation är en huvuduppgift för professionella som arbetar med sorg, säger hon.

Majoriteten klarar, enligt Barbro Lennéer Axelson, sina olika slags förluster med ett bra nätverk, där inte minst vänner, som kan vara mer neutrala än anhöriga, betyder mycket. Men efter att ha gått igenom mycket forskning ser hon även detta som en förenkling. Både vid skilsmässa och sjukdom hamnar även de anhöriga i kris och nätverket kan svikta betänkligen. Många drar sig också för att belasta sina vänner för mycket. ”Jag skvätter min sorg litet här och där”, är ett talande citat av en kvinna i boken.

– I professionella samtal får man i stället för denna splittring fullt fokus och fördjupning, vilket är helande, förklarar hon.

SORGEBEARBETNING ÄR ETT avsnitt i boken som hon själv har försökt ”bena upp”, i brist på tillräcklig forskning och litteratur.

– Alla forskare är i princip ense om att sorg behöver kommuniceras för att bli konstruktiv. Vi behöver tala detaljerat om sorgen för att den ska bli vår egen sorg eller integrerad sorg. Vi behöver integrera känslor och tankar och föra samman våra nya erfarenheter med våra tidigare kognitiva scheman. Den egna bearbetningen – självsamtal – har förmodligen störst betydelse liksom nattens drömbearbetning.

– Men förlustdrabbade människor hungrar också efter att bli förstådda av åtminstone några som orkar lyssna för att kunna skapa en för personen sann sorgeberättelse. Detta är en del i det personliga identitetsarbetet. Andras förståelse hjälper till med just självför-

ståelsen. Det är ofta lättare för professionella att ge detta stöd än för en anhörig. Dessa samtal innebär att ”under trygga omständigheter få röntga sin förlust”, som jag ser det. Denna röntgen syftar dels till att begripliggöra det som inträffat och dels till att betydelsegöra innehållet i den personliga förlusten. Vad innebär den för min identitet, för mina relationer och min livssituation framöver? Vad har jag att ta itu med? Hur påverkas mitt övergripande livs- meningsystem?

DET FINNS DOCK en rad frågor där tillräcklig kunskap saknas, enligt Barbro Lennéer Axelson. När är repetition och ältande konstruktivt för bearbetning och smältning, och när kan det övergå i destruktivt stillastående? Hur befruktar eller hindrar olika former av bearbetning varandra? När är olika copingstrategier enbart hantering och balansering, och när får de en bearbetande funktion?

– Psykisk ohälsa har ofta sin rötter i förluster och kriser av olika slag, säger Barbro Lennéer Axelson. Detta gäller till exempel många depressioner. Mycket inom området är dock outforskat. De amerikanska sorgeforskarna har ännu inte hittat någon enhetlig metod för kris- och sorgebearbetning utan anser att varje krisbearbetning måste skraddarsys. Manualromansens tid är över, säger hon.

Flera forskare hyser dock hopp till att Strobes och Schuts pendlingsmodell ska utvecklas och integreras med till exempel anknytningssteori och med fördjupad kunskap om copingstrategier. De är övertygade om att den ultimata modellen aldrig kommer att utvecklas. ”Både människan och den terapeutiska hjälprelationen är för komplex för det”, skriver Barbro Lennéer Axelson i boken. ”Evidensbaserad forskning är nödvändig, men parallellt behövs också en kreativ utveckling kring skraddarsydda interventioner efter förluster, med ingångar från olika teorier där hänsyn kan tas till relationers karaktär och anknytningsmönster, olika åldrar, till genus, individuella copingresurser och andra omständigheter.”

– Det gäller att människor vid sin första stora förlust får bra stöd och vägledning och att man är uppmärksam

Böcker av Barbro Lennéer Axelson

En individualterapeutisk effektstudie med I Thylefors. Psykologiska institutionen. Göteborgs universitet, 1969

Samtalsgrupper med I Thylefors, Natur & Kultur, 1974/1981

Kärlek, Wahlström & Wistrand, 1979/1980/1984/1996/2000/2003

Arbetsgruppens psykologi med I Thylefors, Natur & Kultur, 1979/1982/1991/2005

Att bli förälder – 160 småbarnsfamiljer, en antologi. Allmänna Barnhuset, 1983

Psykosocialt behandlingsarbete med I Thylefors. Natur & Kultur, 1982/1991/1994

Männens röster – i kris och förändring, Natur & Kultur, 1989/1994

Om konflikter – hemma och på jobbet med I Thylefors, Natur & Kultur, 1996

Förluster – om sorg och livsomställning, Natur & Kultur, 2010

Flera artiklar relaterat till *Sexual Health and Rights.*

på riskfaktorer i det enskilda fallet. Det kan förebygga så mycket fortsatt lidande, säger hon.

– Det började så bra här i Göteborg med en rejäl ökning av psykologer på vårdcentraler, men i dag finns inte alltid en psykolog utan annan personal, som ibland saknar tillräcklig utbildning inom detta område, får ta emot patienterna.

Samhället behöver se över människors behov i sorg och tillföra resurser så att inte bara de som kan betala själva får tillräcklig hjälp, och framför allt under tillräckligt lång tid, anser Barbro Lennéer Axelson. Hon påminner om att psykologer har skrivit en rad avhandlingar om död, sjukdom och rehabilitering, som visar på det eftersatta behovet av terapeutiskt stöd. Flera psykologer har utvecklat kunskap om barn och kriser och andra har följt upp nationella trauman som Estoniakatastrofen och jordbävningen med den följande tsunamin i Stilla Havet.

– Förluster och kriser gäller också våra nationella folkhälsomål. I RFSU var jag med och stred för sexuell hälsa som ett särskilt delmål. Det skulle behövas ett liknande för förluster och sorg i bred bemärkelse. Det tänker jag att vi borde göra något åt i Psykologförbundet, säger hon med övertygelse. ☀

Ensamarbetande psykolog får stöd av Arbetsmiljöverket

Arbetsgivaren gjorde ingen riskbedömning av ensamarbete innan psykolog Percy Andersson blev placerad ensam på en mottagning. Nu visar Arbetsmiljöverkets granskning att lokalerna var bristfälliga och larms saknades.

Hösten 2010 granskade Arbetsmiljöverket, AV, på eget initiativ, arbetssituationen för anställda på hvb-hem i Göteborg. Psykologmottagningen Psykologenheten, där Percy Andersson arbetar, var en av de mottagningar som granskades.

I AVs rapport, som kom 24/9 2010, framkommer flera allvarliga brister. Lokalerna var inte ändamålsenliga, det saknas både väntrum och rum att göra psykologiska test i. Dessutom gick fönstren inte att öppna. Och arbetsgivaren hade inte bedömt riskerna med att arbeta ensam.

AV KONSTATERAR NU att "arbetsgivaren ska bedöma riskerna", "ta hänsyn till vad föreskriften om ensamarbete säger" samt "låta personalen medverka i riskbedömningen och dokumentera denna". Här finns också krav att arbetsgivaren ska installera larm och upprätta säkerhetsrutiner för vilka åtgärder som ska vidtas vid larm och av vem.

För psykolog Percy Andersson kom granskningens resultat som en lättnad:

– Jag blev mycket positivt överraskad av rapporten, och fick bekräftelse på att min upplevelse stämde att min arbetssituation var bristfällig och dålig.

– Men granskningens synpunkter är inte bara intressanta för mig personligen. Detta berör många

psykologer i Sverige som sitter ensamma och arbetar, fortsätter han.

I drygt ett år, sedan Psykologenheten splittrades och all personal placerades i olika lokaler, har Percy Andersson arbetat på en mottagning i en lokal på bottenvåningen i ett bostadshus i stadsdelen Majorna. En stor del av hans arbete innebär ensamarbete.

Men när *Psykologtidningen* i mitten av december frågade arbetsgivaren och skolchef Bo-Staffan Josefsson hur han såg på Arbetsmiljöverkets kritiska granskning, svarar han att han är förvånad över att deras mottagning ingått i Arbetsmiljöverkets granskning av hvb-hem, eftersom deras verksamhet gäller förskola/skola.

Han sade också att placeringen av Percy Andersson aldrig varit tänkt att vara en permanent lösning.

– Psykologen i fråga är bara tillfälligt placerad där i väntan på stadens organisationsförändring den 1 januari 2011 då våra stadsdelar Linnestaden och Majorna slås ihop.

MEN I DAG, i mitten av januari 2011, ser situationen exakt likadan ut. Percy Andersson arbetar kvar i samma lokal, utan arbetskamrater och inga brister är åtgärdade. Den enda förändringen är att Bo-Staffan Josefsson har gått i pension. Maria Andersson är numera

områdeschef.

Hur kommer det sig att Percy Andersson arbetar kvar i samma lokal och inte flyttat som tidigare utlovats?

– Ja, det är ett enda mischmasch i Göteborg nu när vi slår ihop stadsdelarna. Det är en ständig mejlväxling hur vi ska komma till rätta med alla lokaler. Jag är nyanställd sedan 1 januari, men jag kan ju konstatera att man inte varit tydlig med att planera så att alla har fått lokal. Vi har några lokaler på gång, men än är ingenting klart.

– Det är inte av nonchalans gentemot Arbetsmiljöverkets granskning eller mot Percy Andersson. Det är bara olyckliga omständigheter att det blivit så här, förstärker Maria Andersson.

Men även om Percy Andersson så småningom kommer att få en ny lokal att arbeta i, och oavsett om den här placeringen bara var en tillfällig lösning är det anmärkningsvärt att arbetsgivaren inte gjorde en riskbedömning innan han placerades ensam i lokalen. Det säger Ewa Karlholm-Janson, skyddsombud och ordförande i Sacostyrelsen Göteborg. Hon är förvånad över arbetsgivarens agerande:

– Arbetsgivaren ska göra en riskbedömning. Jag vet inte varför de inte gjorde det.

Efter granskningen gjordes en riskbedömning 10/12 2010 och då var Ewa Karlholm-Janson med. Hon reagerade starkt på Percy Anderssons arbetsplats.

– Det var helt sanslöst hur det såg ut! Fönstren gick inte att öppna, tänk om det skulle

börja brinna eller om det fanns en hotbild mot honom. Det fanns inget väntrum och det var torftigt och slitet. Nej, han skulle aldrig ha arbetat där. Det är förvånande att arbetsgivaren lät honom göra det. Hade jag vetat om det hade jag agerat tidigare.

I protokollet från riskbedömningen står att "kvaliteten i arbetet försämrats på grund av ensamarbete" samt att "Om brand uppstår måste fönstervägen vara ett alternativ". Bristerna ska åtgärdas "snarast".

ENLIGT MARIA LINDGREN, inspektör på Arbetsmiljöverket, har arbetsgivaren tre månader på sig att åtgärda bristerna. Dessa tre månader har nu passerat, varför arbetsgivaren riskerar att hamna i Länsrätten.

– Om bristerna inte åtgärdas inom tre månaders kan AV välja att driva ärendet genom att skicka en underrättelse om föreläggande. Då måste arbetsgivaren agera, om hon eller han inte vill komma upp i Länsrätten och eventuellt bli dömd att betala vite.

I skrivande stund kan arbetsgivaren inte ge något datum för när Percy Andersson kan flytta till en annan lokal. ✱

KAJSA HEINEMANN

Psykolog utan leg riskerar åtal

Först anmälde Sveriges Psykologförbund Skellefteå kommun till Socialstyrelsen för att ha anställt en man som psykolog som inte var legitimerad. Nu har Socialstyrelsen polisanmält personen. Och åklagaren har beslutat om att inleda en förundersökning.

☀ I över 15 år arbetade en man som psykolog inom Skellefteå kommun trots att han inte var legitimerad psykolog, vilket var väl känt för arbetsgivaren. När det i mars 2010 uppdagades, anmälde Psykologförbundet både kommunen som mannen i fråga till Socialstyrelsen.

Förbundet tog mycket allvarligt på att man inom skolan anställt mannen som psykolog. "Det handlar om obehörigt användande av psykologtiteln", sade förbundsjurist Camilla Damell i *Psykologtidningen* 3/2010.

NU, ETT ÅR SENARE, har Socialstyrelsen gjort en polisanmälan, och åklagare Åsa Jonsson har beslutat att inleda en förundersökning, skriver nättidningen *Norran*.

– Med de uppgifter vi har finns anledning att miss-tänka brott. En skyddad titel har använts.

Psykologförbundet välkomnar att både Socialstyrelsen och åklagaren agerar när det handlar om personer som obehörigt använder titeln psykolog.

– Det är en viktig signal till både arbetsgivare och enskilda personer att samhället ser allvarligt på detta och att det faktiskt är ett brott, säger Camilla Damell.

– Trots att titeln psykolog har varit skyddad sedan 1994 förekommer det fortfarande allt för ofta att personer utan legitimation kallar sig psykolog. I detta fall har det dessutom skett inom skolans elevhälsa, och kommunen har också känt till att personen inte är legitimerad psykolog, vilket är synnerligen anmärkningsvärt, fortsätter Camilla Damell.

EXAKT NÄR förundersökningen är färdig är i dagsläget oklart.

KAJSA HEINEMAN

3 frågor till Katarina Andersson...

... psykolog med vidareutbildning i ledarskap och organisation som sedan 10 januari är verksamhetschef för

Psykiatriska kliniken vid Kungälv's sjukhus. Psykiatriska kliniken har omkring 300 anställda och ansvarar för den psykiatriska vården för såväl barn som vuxna inom Kungälv, Stenungsund, Tjörn och Ale.

Vad förväntar du dig med det nya jobbet?

– Det händer mycket spännande just nu inom både barn- och vuxenpsykiatri. Genom att kliniken har båda, har vi en unik möjlighet att utveckla samarbetsformer och lära av varandra. Jag ser det som en stor fördel i förändringsarbetet.

Finns det några speciella svårigheter – eller fördelar – med att vara psykolog och chef för vuxenpsykiatri?

– Det finns juridiskt ett problem att jag inte är läkare eftersom organisationen måste

ha någon som är medicinskt ansvarig. Därför vill jag få in en läkare i ledningsgruppen, som i praktiken blir chef för doktorerna och bidrar till att skapa ett närmare ledarskap till dem. Jag har inte hört något negativt från läkarhåll till följd av att verksamhetschefen nu är psykolog och inte läkare, snarare tvärtom. Som psykolog kan jag bidra med andra synsätt än läkare, vilket bland annat kan utmynna i en fruktsam dialog.

Är det viktigt att psykologer i större utsträckning

blir chefer inom hälso- och sjukvården?

– Det är viktigt att chefer består av olika professioner, även av psykologer, och jag tycker det verkar bli allt vanligare att även psykologer vill bli chefer. Men vill man bli chef måste den målsättningen finnas med i det långsiktiga tänkandet, att man profilerar sig mot ledarskapet genom att gå på byggnadskurser etc. Man bör skaffa sig rätt verktyg för en uppgift som chef och prioritera den målsättningen i sin vardag.

Psykologstudent gör författardebut

Veronika Malmgren avslutar i vår 2011 sin psykologutbildning. Under studietiden har hon även hunnit skriva debutromanen *Gracie* som handlar om vänskap. Boken har fått genomgående fina recensioner.

Grattis! Hur känns det?

– Tack! Det är fantastiskt roligt. Det är ungefär ett och ett halvt år sedan manuset blev antaget, så jag har haft gott om tid på mig att smälta det. Ändå är det omtumlande. Helt plötsligt finns det människor därute som läser min bok. Det känns stort.

Hur har du lyckats kombinera studier med skrivandet?

– Disciplin. Att sätta av tillräckligt med tid till skrivandet och att hålla mig till det. Något som kanske inte alltid fungerar. Under ett år tog jag uppehåll från studierna för att jag ville ha mer tid att skriva och det var under det året som större delen av den här romanen kom till.

Kommer du att förena skrivandet med psykologyrket?

– Ja, jag är övertygad om att det ska gå att förena dem på något sätt. Kanske inte bokstavligt, att jag skulle använda mig av skrivandet inom psykologyrket, för det vet jag inte om jag vill. Men jag tänker att det inte finns något som säger att man som psykolog alltid måste arbeta heltid. Jag tror att det kommer att finnas plats för både och i mitt liv.

Gracie är en roman om den unga kvinnan Klaras två sista månader i en liten stad i USA och hennes vänskap med Penelope. De åker ofta omkring i Penelopes bil, som har samma namn som romanen. Det här är en bok om att mötas och skiljas, om uppbrott och känslan av tillhörighet, och att vara den som blir lämnad kvar.

KAJSA HEINEMANN

Välkommen tillbaka...

...Nikki Vagnér, jurist och ombudsman på Sveriges Psykologförbund, som varit tjänstledig under hösten 2010. Nu är hon tillbaka på kansliet som ombudsman. Och till sommaren, då nuvarande förhandlingschef Astrid Graf går i pension, efterträder hon och blir förbundets förhandlingschef.

★ Välkommen tillbaka!

– Tack! Det känns väldigt roligt. Jag är både glad och förväntansfull, men också ödmjuk inför uppgiften.

Du har varit tjänstledig under hösten och arbetat som jurist på regeringskansliet. Hur kommer det sig att du är tillbaka så snart?

– Jag har alltid trivts väldigt bra på Psykologförbundet, både med engagerande arbetsuppgifter och med goda kolleger. Tiden på regeringskansliet har varit givande och jag tar med mig både värdefulla erfarenheter och ett nytt kontaktnät därifrån. Men att komma tillbaka till Psykologförbundet känns ändå som att komma "hem" igen!

– Sedan jag lämnade kansliet i höstas har jag saknat den nära kontakten med medlemmarna som man har som ombudsman, och när jag så småningom tillträder som förhandlingschef får jag ju därtill även arbeta med ett mer övergripande perspektiv, så när jag fick erbjudandet var det inte ett svårt val!

Vad har du för förväntningar på din nya tjänst?

FOTO: TOMAS SÖDERGREN

Ombudsmannen Nikki Vagnér, som blir ny förhandlingschef, har kommit "hem" till Psykologförbundet.

– Jag känner en trygghet i de arbetsrättsliga frågorna, men det blir förstås också en hel del nytt för mig att sätta mig in i. Vi har många viktiga arbetsuppgifter framför oss, men trots att vi är ett relativt litet kansli är vi ändå ett starkt team och jag ser fram emot ett nära samarbete med mina kolleger på förhandlingsavdelningen och på kansliet.

KAJSA HEINEMANN

Landstingen redovisar överskott

★ Sveriges kommuner och landsting redovisar för andra året i rad överskott i sin ekonomi. För 2010 går hela sektorn med 19 miljarder plus. Det beräknade överskottet för 2011 är sju miljarder. Detta redovisar Sveriges kommuner och landsting i sin ekonomi-rapport.

– Det överskott vi ser i dag

beror bland annat på det extra konjunkturstöd som regeringen bidrog med för att möta finanskrisen, men även på att kommuner och landsting varit försiktiga och återhållsamma med att öka kostnaderna för sin verksamhet, säger Anders Knape, ordförande för Sveriges kommuner och landsting i ett pressmeddelande.

Kammarrätten ger Stockholm rätt att kräva leg psykolog

Kammarrätten ger Stockholms stad rätt att vid upphandling, som gäller urval och rekrytering av chefer till högre befattningar, kräva tillgång till leg psykolog.

– Det är mycket positivt att Stockholms stad har infört kvalitetskrav på leg psykolog för användande av psykologiska test vid rekrytering, säger Camilla Damell, förbundsjurist på Psykologförbundet.

Stockholms stad genomförde i maj 2010 en upphandling enligt lagen om offentlig upphandling, LOU. Det gällde ramavtal för urval och rekrytering av högre chefer. Man hade ett krav på att de företag som lämnade in anbud skulle ha tillgång till leg psykolog. Anbud kom bland annat från Ledarskaparna Chefsrekrytering. När Ledarskaparna inte kom i fråga ansökte de om överprövning enligt LOU hos Förvaltningsrätten i Stockholm och krävde att upphandlingen skulle göras om.

Ledarskaparna anförde bland annat att kravet på leg psykolog knuten till verksamheten ”gynnar på ett oproportionerligt och konkurrenssnedvridande sätt” företag som har leg psykologer. Företaget har arbetat i mer än tio år med rekrytering av personal och har ramavtal med ett stort antal kommuner och regioner.

STOCKHOLMS STAD anförde å sin sida bland annat: ”Konsulten ska kunna utföra en hel eller delar av en rekryteringsprocess till sluturvalsbedömning. Uppdraget avser såväl executive search, urval och rekrytering av stadens högsta chefer”. Det gällde

även avdelningschefer.

För uppdraget krävde Stockholms stad att anbudsgivaren ska kunna ”tillhandahålla leg psykolog” och skriver vidare: ”Tillgång till psykolog är en kvalitets-säkring både för Stockholms stad... och för de kandidater som genomgår den här typen av test.”

FÖRVALTNINGSRÄTTENS bedömning innebar bland annat att upphandlingen stred mot LOU. Stockholms stad godtog inte det utan gick vidare till kammarrätten. Där yrkar man att det är ”nödvändigt med en

av Socialstyrelsen legitimerad psykolog, dvs. en teoretiskt utbildad psykolog som dessutom genomfört ett års praktisk tjänstgöring under kontinuerlig handledning”.

Stockholms stad påpekade att det inte krävdes att psykologen måste vara anställd av rekryteringsbolaget.

Ledarskaparna å sin sida anförde till Kammarrätten: ”Flertalet inom rekryteringsbranschen verksamma konsulter med goda vitsord är inte legitimerade psykologer.”

Kammarrätten finner, i motsats till förvaltningsrätten, att kravet på leg psykolog inte strider mot proportionalitet i LOU (KamR3768-10). Dessutom instämmer kammarrätten i förvaltningsrättens bedömning att kravet på

”legitimerad psykolog är en lämplig och effektiv åtgärd för att uppnå det av Stockholms stad eftersträlvade syftet.”

Vad innebär den här domen för psykologer som arbetar med test och rekrytering i framtiden?

– Frågan om att lagreglera användandet av psykologiska test i arbetslivet har vi tagit upp i samband med flera statliga utredningar, men vi har ännu inte fått gehör för en sådan lagstiftning. Att myndigheter och företag självmant, och i allt större omfattning, inför krav på leg psykolog för testanvändning kan förhoppningsvis skapa praxis inom branschen, säger förbundsjurist Camilla Damell. ✨

EVA BRITA JÄRNEFORS

Livsloppsperspektiv på åldrande ger ny kunskap

Övervikt i medelåldern har samband med sämre kognitiv förmåga och ökad risk för demens 30–40 år senare. Det är ett exempel på resultat från åldrandeforskning med livsloppsperspektiv. I ett sådant perspektiv beaktas att hur den äldre mår i dag är i hög grad format av den livsstil individen haft livet igenom, skriver Linda Hassing, docent i psykologi, som avslutar serien Geropsykologisk forskning.

TEXT LINDA HASSING FOTO MAGNUS GOTANDER

Livsloppsperspektivet är en viktig teoretisk modell där sambanden mellan genetiska, livsstils- och psykosociala faktorerers betydelse för hälsa under åldrandet lyfts fram. Psykisk hälsa och kognitiv förmåga ses som en produkt av ett livslångt samspel mellan dessa faktorer, där fokus lyfts från här-och-nu till individens hela livshistoria. Detta perspektiv har alltmer ersatt det begränsade tidsperspektivet i tidigare forskning där åldrandet riskerade att uppfattas som avskilt från tidigare faser.

För klinikern är det självklart att ta anamnes, det vill säga att ta reda på individens livshistoria, som underlag

för att förstå dennes situation just i dag. Inom åldrandeforskningen är detta däremot ett relativt nytt sätt att tänka. Den främsta anledningen till varför detta synsätt inte har varit gängse inom åldrandeforskningen är förmodligen relaterad till svårigheter att på ett objektivt sätt mäta eller ta hänsyn till tidigare faktorer av betydelse, alltså individens livshistoria.

Ett sätt för forskaren att göra detta är att i sina studier fråga deltagarna om livsstilsfaktorer tidigare i livet, till exempel hur mycket man motionerade för 20–30 år sedan, men alla forskare vet att detta förfaringsätt är tämligen otillförlitligt.

Det optimala vore om det fanns sam-

lad information om individens livsstil som sedan kunde relateras till utfallet, i det här fallet individens psykiska hälsa eller kognitiva status. Sådana studier kräver lång uppföljningstid, med andra ord ett helt livslopp, något som av praktiska skäl inte är möjligt.

Unika databaser

Givet de praktiska hinder vi ställs inför när det gäller att bedriva forskning med ett livsloppsperspektiv får vi hitta andra lösningar. Ett alternativ är att utnyttja svenska register och databaser. Sverige är unikt internationellt sett vad gäller möjligheterna att bedriva befolkningsstudier i och med systemet med personnummer.

Om Linda Hassings forskning

Artikeln av Linda Hassing handlar om betydelsen av ett livsloppsperspektiv i åldrandestudier och att den psykologiska utvecklingen i hög utsträckning påverkas av livsstilsrelaterade faktorer.

Linda Hassing är docent vid Psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet. Hon forskar främst om hur kognitiva funktioner påverkas av sjukdomar och tillstånd som är vanliga i hög ålder, samt betydelsen av långsiktiga effekter av livsstilen i medelåldern för den senare kognitiva utvecklingen. Linda Hassings forskning har bland annat visat att vanliga tillstånd hos äldre som depression, låga halter av folsyra och B12, diabetes och högt blodtryck påverkar den kognitiva funktionen negativt. Hon har även visat att övervikt i medelåldern är relaterad till sämre kognitiv förmåga och ökad demensrisk 40 år senare.

BOO JOHANSSON
GÄSTREDAKTÖR
PROFESSOR I GEROPSYKOLOGI,
PSYKOLOGISKA INSTITUTIONEN
GÖTEBORGS UNIVERSITET

➤ Ett exempel på en sådan databas är det svenska Tvillingregistret som startades 1959 i syfte att undersöka de potentiella riskerna med rökning (Lichtenstein, m fl, 2006). Registret har sedan utökats med information som samlats in allt eftersom man har insett betydelsen av att ta hänsyn till multifaktoriella samband vid förklaringar av olika utfallsvariabler som exempelvis kognitiv status.

I registret finns bland annat information som samlades in under 1960- och 70-talen om hälsa och livsstil hos människor som då var i medelåldern. Dessa individer blev 30 år senare inkluderade i omfattande longitudinella studier om kognitiv funktion och demens. Här kan man koppla ihop information om människors livsstil och sjukdomshistoria i medelåldern med information om psykisk hälsa och kognitiv status 30–40 år senare. Det är en unik informationskälla som vi nu använder för åldrandeforskning i ett livsloppsperspektiv.

Psykisk hälsa under livsloppet

Vad gäller forskning kring livskvalitet i ett livsloppsperspektiv så råder det brist på studier som sträcker sig över längre tid. Den forskning som finns i dag tyder dock på att livskvaliteten stiger under vuxenlivet fram till cirka 74 år för att sedan sjunka något efter 80 års ålder (se Anne Ingeborg Berg, *Psykologtidningen* nr 9 2010).

Ser vi på den psykiska hälsan i ett livsloppsperspektiv kan man konstatera att psykisk ohälsa av det svårare slaget oftast debuterar under tidig vuxenålder. När det däremot handlar om den vanligare typen av psykiska besvär, såsom depression, ångest och oro, är dessa tillstånd ofta en reaktion på specifika livshändelser eller livssituationer. Individen kan därför vara mer utsatt under vissa perioder i livet beroende på hur livssituationen ser ut. Ungefär 20 procent av befolkningen drabbas av dessa tillstånd (depression, ångest och oro) någon gång under vuxen ålder, kvinnor i högre grad än män.

Huruvida risken för depression ökar med ökande ålder råder det dock delade meningar om, en del forskare menar att förekomsten är högre bland äldre individer, andra att detta inte är

klart. Klart är dock att depression är betydligt vanligare bland äldre som bor på institution jämfört med de som bor kvar hemma. En äldre individ som drabbas av depression har ofta, men långt ifrån alltid, varit drabbad tidigare i livet.

Kognitiv utveckling

Beträffande kognitiv status är det ytterst ovanligt med kognitiva störningar före 60-årsåldern. I så fall handlar det oftast om en effekt av andra tillstånd, till exempel långvarig stress och utmattningssyndrom.

I den normala kognitiva utvecklingen är det funktionellt att skilja mellan utvecklingen av å ena sidan kristalliserade/erfarenhetsbaserade förmågor, såsom verbal förmåga samt kunskapsrelaterade förmågor, och å andra sidan fluida förmågor, som till exempel minne och exekutiv funktion. De kristalliserade förmågorna växer under livsloppet och når en stabilitet i hög ålder, medan de fluida förmågorna kan sägas vara stabila under större delen av livsloppet för att sedan börja försämrast i hög ålder.

De fluida förmågorna är alltså mer sårbara för ålderspåverkan, och de är även mer påverkade av andra faktorer som ökar i förekomst med stigande ålder. Exempelvis visar forskning att högt blodtryck, typ 2-diabetes, vitaminbrist och depression är tillstånd som påverkar de fluida förmågorna i negativ riktning.

Det är många faktorer som har samband med psykisk hälsa och kognitiv status i hög ålder. Forskning om detta bygger till stor del på tvärsnittsstudier, där man vid ett och samma tillfälle mäter potentiella faktorer av betydelse och utfallsvariabeln, i det här fallet psykisk hälsa eller kognitiv status. Slutsatser från tvärsnittsstudier har dock ofta den uppenbara begränsningen att det inte går att avgöra vad som påverkar vad (se Boo Johansson *Psykologtidningen* nr 6 2010 för metoddiskussion).

Ett exempel på fynd från denna typ av studier är att fysisk aktivitet har samband med både lägre förekomst av depression och bättre kognitiv funktion. Vi kan dock inte med någon säkerhet avgöra om fysisk aktivitet förebyg-

ger depression och kognitiv nedgång. För att kunna dra den slutsatsen krävs longitudinella studier med långa uppföljningstider.

Svenska forskare har varit föregångare inom longitudinell forskning av hög kvalitet och flera svenska befolkningsstudier har genererat solid kunskap om psykisk hälsa och kognitiv status. Exempelvis har man genom att följa den kognitiva utvecklingen hos samma grupp individer upp till hög ålder kunnat observera hur det normala åldrandet ser ut till skillnad från en patologisk utveckling.

I en nyligen publicerad studie – som bygger på de longitudinella studierna *Kungsholmsstudien* i Stockholm och *H70-studien* i Göteborg – konstaterades att förändringar i fluida förmågor (minne och psykisk snabbhet) har en startpunkt så långt tillbaka som tio år före en demensdiagnos, medan förändringar i kristalliserade förmågor (verbal förmåga) blir synliga betydligt senare, omkring fem år före en diagnos (Thorvaldsson m fl, 2011).

Men även om startpunkten för förändringar i fluida förmågor kom tidigare än för kristalliserade förmågor så var nedgången snabbare för de kristalliserade förmågorna när startpunkten väl var passerad. Att tidigt kunna avgöra när den kognitiva funktionen börjar visa tecken på nedgång är av stor vikt för att kunna karaktärisera och särskilja orsakerna till nedgången och optimera behandling.

Beror nedgången på depression? Handlar det om nedgång av typen lindrig kognitiv störning (Mild Cognitive Impairment, MCI) eller handlar det om nedgång som är typisk för begynnande demens? Här behöver forskningen förstärkas för att ge användbart underlag i det kliniska arbetet (se även Sindre Rolstad *Psykologtidningen* nr 8 2010).

Livsstil i medelåldern

Vi vet numera en hel del om åldrandet, men hur kan vi öka kunskapen om normal kognitiv utveckling och om vilka faktorer som påverkar den kognitiva funktionen i negativ riktning? De äldre är en mycket heterogen grupp vad gäller kognitiv funktion, således presterar människor på väldigt olika nivåer. En

av de viktigaste faktorerna som kan förutsäga på vilken nivå den kognitiva förmågan ligger är utbildningsnivå och vilken typ av arbete individen har haft i termer av intellektuell kravnivå.

Nya resultat från svenska befolkningsstudier har dessutom visat att tillstånd i medelåldern är av betydelse för kognitiv funktion på äldre dagar. I en studie som bygger på information

"Övervikt i medelåldern ökar risken för demens 30-40 år senare"

från Tvillingregistret har vi visat att övervikt i medelåldern är relaterat till sämre prestation på kognitiva tester 30 år senare. Studien inkluderade enbart individer som inte hade drabbats av demens, där de kognitiva testerna mätte bland annat episodiskt minne, korttidsminne, verbal förmåga, psykisk snabbhet och spatial förmåga. De som var överviktiga i medelåldern hade signifikant lägre poäng på samtliga kognitiva förmågor (Hassing m fl, 2010).

I samma material fann vi att övervikt i medelåldern även ökade risken för demens 30–40 år senare (Hassing m fl, 2009). Eftersom vi kontrollerat för påverkan från faktorer som högt blodtryck, diabetes, stroke, utbildnings-

nivå och fysisk aktivitet ligger inte förklaringen i dessa. Det finns dock många hypoteser om varför övervikt i medelåldern ökar risken för demens på äldre dagar, som återstår för forskarna att testa.

Ett annat exempel på betydelsen av tidigare livsstilsmarkörer kommer från *Kvinnostudien* i Göteborg som visar att de som rapporterade hög psykosocial stress i medelåldern hade högre risk för att utveckla demens 30 år senare (Johansson m fl, 2010). Sammantaget stödjer resultat av det här slaget värdet av livsloppsperspektivet i forskningen samt vikten för klinikern att ta hänsyn till individens livsstil, inte just här och nu utan hur den har varit igenom hela livsloppet.

Mycket av den kunskap vi har att tillgå nu är av beskrivande karaktär. Det vi vet mindre om i dagsläget är hur vi kan påverka och framförallt förebygga försämrad psykisk hälsa och kognitiv status. Eftersom kognitiv svikt och demens är bland de mest betungande hälsoproblemen bland äldre, är kunskap om effekten av livsstilsfaktorer som går att påverka central och av stort praktisk betydelse om vi ska kunna minska riskerna för dessa sjukdomar. Sådana kunskaper är även viktiga för planering av omsorgsinsatser och därigenom av stor ekonomisk betydelse för samhället. ✨

LINDA HASSING

DOCENT I PSYKOLOGI
PSYKOLOGISKA INSTITUTIONEN
GÖTEBORGS UNIVERSITET

Tidigare artiklar i serien Geropsykologisk forskning:

Boo Johansson, *Rätten till ett normalt psykologiskt åldrande*, PT nr 6 2010.

Agneta Grimby, *Sorg och ensamhet vid förlust av närstående*, PT nr 7 2010.

Sindre Rolstad, *Viktigt upptäcka förstadier till demens*, PT 8 2010.

Anne Ingeborg Berg, *Psykiskt välbefinnande på ålderns höst*, PT nr 9 2010.

Lennarth Johansson, *Tungt ansvar för anhöriga som vårdar äldre närstående*, PT nr 10 2010.

REFERENSER:

Hassing, L B, Dahl, A, Pedersen, N L & Johansson, B (2010). Overweight in midlife is related to lower cognitive function 30 Years Later: A prospective study with longitudinal assessments. *Dementia and Geriatric Cognitive Disorders*, 29, 543–552.

Hassing, L B, Dahl, A, Thorvaldsson, V, Berg, S, Gatz, M, Pedersen, N L & Johansson, B (2009). Overweight in midlife and risk of dementia: A 40-year follow-up study. *International Journal of Obesity*, 33, 893–898.

Johansson, L, Guo, X, Waern, M, Östling, S, Gustafson, D, Bengtsson, C, Skoog, I (2010). Midlife psychological stress and risk of dementia: A 35-year longitudinal population study. *Brain*, doi:10.1093/brain/awq116.

Lichtenstein, P, Sullivan P F, Cnattingius, S, Gatz, M m fl (2006). The Swedish Twin Registry in the third millennium: an update. *Twin Research and Human Genetics*, 9, 875–82.

Thorvaldsson, V, MacDonald, S W S, Fratiglioni, L, Winblad, B, m fl (2011). Onset and Rate of Cognitive Change Before Dementia Diagnosis: Findings From Two Swedish Population-Based Longitudinal Studies. *Journal of the International Neuropsychological Society*, 17, 1–9.

Louise Bourgeois

Hon målade i gouache mot livets slut

In i det sista målade Louise Bourgeois vått och rött i gouache. 98 år gammal, stod en av vår tids främsta kvinnliga konstnärer på höjden av sin berömmelse. Annika Nordin minns sina kontakter med Bourgeois och hennes assistent Jerry Gorovoy som nu berättar om Louise sista tid och verk.

TEXT **ANNIKA NORDIN** BILD © **LOUISE BOURGEOIS TRUST**

Känslan är utgångspunkt för konstnären Louise Bourgeois liv och verk. "Intensiteten i mina känslor går inte att hantera. De måste uttryckas. Överföras till skulptur", har hon förklarat. I maj 2010 avled den fransk-amerikanska konstnären 98 år gammal. Verksam intill slutet gör hon skulptur av sina och familjens gamla kläder. Och målar blodröda gouacher om födande och bröst. Sista teckningen bara några dagar före sin död.

Louise Bourgeois var egensinnig, frenetiskt arbetande och vass i repliken. Men hon hann fylla 71 innan hon fick sitt publika genombrott. 1982 visade Moderna Muséet i New York hennes verk vid sin första separatutställning av en kvinnlig konstnär! Världsberömmelsen kom tio år senare, då hon representerade USA vid Venedigbiennalen. Utställningar och utmärkelser har följt in legio. I dag är hon en av det senaste seklets främsta kvinnliga konstnärer. Och spindelskulpturen, *Maman*, 1999, nio meter hög, har blivit något av ett

signum. Men de sista tio åren gick hon inte utanför dörren till sitt hem i New York.

Louise Bourgeois konstnärskap utgör i sig ett självporträtt. Rottrådar och drivmotor är djupt förankrat i inre personliga drama. Verken är ett konstnärligt gestaltande av trauma.

– Antingen bearbetar man sitt trauma eller så fastnar man i en väv av fruktan, förklarade Bourgeois 2002 när jag intervjuade henne via mejl (se *Konst föds ur livet, Psykologtidningen*, 14 2002). Det omedvetna såg hon som en gåva som via skapandet gjordes tillgängligt. Dock återkommer hon ständigt till den paralyserande rädslan. "Rädsla får världen att snurra." Men det förflutna måste vederläggas för nuet. "Exorcism" kallar hon sitt sätt att återuppleva rädsla och känslor bundna i kroppen. Nödvändigheten att ge det formlösa form, "hugga mig bort". "För mig är skulptur kroppen. Min kropp är mina skulpturer." Och hon upprepar likt ett mantra: "Konst är en garant för psykisk hälsa."

BANBRYTANDE är Bourgeois kombination av djupt personlig överlevnads-konst och universell abstraktion. Bred- den i konstnärskapet är unikt. Material, teknik och estetik speglar såväl personlig utveckling, fas i livet som seklets idéströmningar. Hon började som målare. Övergick, uppmanad av konstnären Fernand Léger till att skulptera i trä, senare marmor, brons, järn med mera. Från 80-talet allt större och mer komplext. Men det tredimensionella, rumsliga, är centralt.

I 30-talets Frankrike rörde Louise Bourgeois sig i surrealistkretsar. Själv kallar hon sig existentialist. Gifte sig, mellan "en diskussion om surrealism och senaste trenden", med en amerikan, expert på primitiv konst. Flyttade 1938 till New York och umgicks med tidens konstelit. Välutbildad och kunnig i konsthistoria. Men avspisar mig via mejl med att detta inte "hjälp- er mig lösa mina problem". Influerad av konstströmningar men alltid i sin egen bana, kände hon sig mer besläktad med

"Louise är barnet i alla bilder av mor och barn"

JERRY GOROVVOY

konstens särlingar. Bourgeois syn var: Man blir inte konstnär, man föds till det. Konstnären såg hon som "en stackars plågad varelse". Ett "tragiskt öde" men också en "förklädd nåd".

PSYKOLOGISKT RÖR SIG Bourgeois längs den mänskliga existensens baslinje. Gestaltar grundläggande behov, skräck för övergivenhet, hot om förintelse, kamp för överlevnad och skydd, skörhet, närhet, ömhet. Ständig undertråd är ambivalens, självdestruktivitet, paradoxala vändningar och reaktioner. Åtskilliga verk har hon blixtnabbt dängt i golvet och åtskilliga har hon gjort sig ovän med. Med konstens hjälp utförde hon en hisnande balansakt. Till mig mejlar hon:

– Konsten håller mig i jämvikt.

Verket *I Do, I Undo, I Redo*, 2000, handlar om moderskap och barn. Titeln kan stå som ett måtto. Verket förkroppsligar pendlandet i hennes liv och skapande. Moderskap, förstörelse och reparation är eviga teman. Första ledet, *I Do*, är positivt, kontroll, aktivitet – den goda, givande modern. Ledet *I Undo*, förstörelse, våld intill depression – den onda modern. *I Redo* är reparation och försoning, hopp och kärlek.

"Allt jag gör är inspirerat av min barndom", skrev Louise Bourgeois 1982 i bildverket *Child Abuse*. Och avslöjade familjehemligheter i spåren av kvinnoörelsen och tidsandan. Triggerpunkterna beskrivs i två ord – fadern och Sadie. Men den psykiska väven är komplicerad.

LOUISE FÖDDES 1911, den tredje i raden av döttrar. Mamma tålmodig och förståndig. Pappa emotionell och oresonlig, vill ha en son. Döps efter pappa. Mamma lovar att dottern ska förverkliga hans drömmar. Bourgeois konstaterar: "Jag måste sona att jag var flicka. Måste behaga båda. Gör dig nyttig, outhärlig, rädde mamma." Louise Bourgeois första målning heter *Reparation*, 1938 – en liten flicka håller fram en

blombukett.

Treåriga Louise minns mammas oroliga tårar och de frekventa besöken på sjukhus när pappa sårats i första världskriget. Samtidigt börjar också faderns ständiga kvinnohistorier. 1919 insjuknar mamman allvarligt i Spanska sjukan. Louise, åtta år, får avbryta skolan och bli "sjuksköterska" för mamma på kurorter.

1922 inträffar katastrofen – Sadie! Guvernanten, bara sex år äldre, ska lära Louise engelska, men blir faderns älskarinna. Bor till och från i familjen under tio år. Och min mor tillät det! rasar Bourgeois. Utåt, fortsätter hon, existerade inte sex. "I själva verket tänkte vi inte på annat!"

Barndomen igenom utsattes Louise Bourgeois för faderns kränkningar. Kallades en "onödig mun att mätta". Pappans favoritskämt vid middagen var att ur ett apelsinskal skära en Louise-figur. Och storskrattande, när det på mitten stack ut "något maskulint", konstatera att "en sådan vacker sak" saknade hans dotter. "Jag ville bara dö av skam."

Åtta år gammal gör Louise sin första skulptur. Första försöket att "hugga mig bort". Vid matbordet knådar hon en docka av bröd och saliv. Skär med kniven av armar och ben.

LOUISE BOURGEOIS växte upp i en värld av ull- och silkestrådar, synålar och saxar. Flödande hårsvall och garner sammanvävs i bilderna. Mamma var gobelängväverska. Den som höll ihop och försörjde familjen. Louise själv, gjorde sig "nyttig" och tecknade som 12-åring fötter och ben, förebilder för reparation av trasiga vävar. Stundom skulle en puttis kön anständigt klippas bort och ersättas med druvklasar. Med fina saxar utförde mor och dotter de delikata snitten. Teckningen från 1984 är ett dubbelporätt – mellan de utspärrade benen på den stora saxen hänger en liten sax.

I 40-talets början i New York är Bour-

geois rädd för att falla. Rädd för att inte få barn. Adopterar en fransk pojke och föder två söner. Skulpturerna är tunna, avsmalnar nertill, saknar fotfäste.

– Så kände jag mig, mejlar hon. Melankolin och förlusten av hemlandet kontrollerades i skulpterande. I serien *Femme Maison* tecknar hon samtidigt bräckliga hus uppburna av inte sällan fotlösa kvinnliga underkroppar.

– Mina hus, svarar Louise Bourgeois mig, hårbärgerar mina minnen.

DEN SJUKLIGA MAMMAN dog när Bourgeois var 21. Faderns död 1951 utlöste en depression och hon gick i analys till 1966 och sporadiskt till 1980. Idémässiga avtryck kan skönjas i ord och verk. Bettelheim, Winnicott, Laing har hon läst. Men tycker att Lacan "gurglar sig i sina egna ord". *Insomnia Drawings* 1994-95 kom till under de långa nätter av sömnlöshet hon tecknat sig igenom. Tecknande, barndomsvisor, ordrytmer, fungerar lugnande, likt ett fridfullt vaggande.

"Jag existerar om jag minns", är Louise Bourgeois grundtes. Dagbok började hon skriva som tolvåring och fortsatte till 2004. Tre sorters – en skriven, en bandinspelad och så den tecknade. Alltid aktuella, för att vara "säker på att livet inte går mig förbi". Konstvetare har tolkat hennes skrivna ord som övergångsobjekt men också lagt ett kleinsant raster över hennes liv och verk. Själv sa hon: "Jag har inget ego. Jag är mitt arbete."

1974, året efter makens död, kom Bourgeois slutliga urladdning mot fadern och barndomsmiddagarna. Verket *The Destruction of the Father*, handlar om en familj som sliter fadern i stycken och äter upp honom. "Det kändes som om det hade hänt", har Louise Bourgeois sagt. "Verket förändrade mig verkligen."

Självporträttet i marmor *Naturstudie*, 1984-1999 har rovdjurskropp, sex bröst, erigerad penis och vassa klor. Verket *Fillette*, 1968-1999 i hudfärgad latex,

➤ som hänger i en tråd och liknar ett manligt kön, är också ett självporträtt. Bourgeois bildvärld, full av bröst och könsformer, har tolkats erotiskt, men kanske är uttrycket sexualisering. Kan det sårbara flickjaget bara gestaltas i manliga termer, mejlar jag.

– Manligt och kvinnligt är inte sammanblandat i mina verk, svarar hon. Brösten står för omsorg. Klorna för beskydd. Vi är alla sårbara, skriver mamman till tre söner. Och mest intresserad är hon av känslor före könsidentiteten.

Ett snubblande på en gatsten 1980 räddade bokstavligt Louise Bourgeois – kvinnan som varit rädd för att falla – till fortsatt skapande och världsberömmelse. Bredvid stod nämligen den 26-årige konststudenten Jerry Gorovoy. Ryckte in och tog emot. Så blev Gorovoy Bourgeois assistent och vän i 30 år. I verket *10am Is When You Come To Me*, 2007, som föreställer deras händer, ger Bourgeois sin hommage. Men då, efter snubblat, inviterades Gorovoy hem till en tämligen okänd konstnär som visade sig ha hela huset fullproppat med undanstoppad konst. Den milde, ständigt närvarande Jerry öppnade vägen ut för Louise Bourgeois!

– Louise är ibland som ett barn”, ler Jerry Gorovoy, när jag samtalar med honom 2003 och fortsätter: Men det mest aggressiva huggandet och skärandet förbundet med fadern förändrades med spindlarna.

Första födande kvinnan och första spindeln tecknade Bourgeois på 40-talet. Klagan över övergivande, ilska, ambivalens och utropet: ”Jag vägrar vara din mor. Jag behöver själv en mamma”, stillnar på 90-talet. Nu omtalar hon mamman som ”bästa vän”. Intelligent, beskyddande, tålmodig och reparerande. Idealisering, besvärjelse, försoning? Men de många och kraftfulla spindlarna är uttryck för goda moderssymboler.

RÖTT ÄR FÖR BOURGEOIS självbetraktelsens färg. Och de blodröda gouacherna hon målar vid livets slut blir en magnifik invitation till livets begynnelse! Det allra första rummet blir till det sista minnets boning. Louise Bourgeois berättar om födandets drama. Navelsträngar som livlina. Utstötthet och omhändertagande. Barnansikten

pendlande mellan ”Skriet” och förvåning. Landskap av bröst. Ett universum av bröst. I *Self Portrait*, 2007, svävar hon i ett tomrum, fäst vid ett bröst som en röd räddande luftballong.

– Louise är barnet i alla bilder av mor och barn, mejlar nu, 2011, Jerry Gorovoy till mig som svar på nya frågor. Relationen till mamman trädde mot slutet fram väldigt starkt inom henne. Pappan talade hon nästan aldrig om. Bräckligheten återknöt henne med modern.

Med tygskulpturer av avlagda kläder syr Bourgeois samman sitt liv. Och marmorskulpturen *Topiary*, 2005 är som huggen i ett stycke. Ett flickebarns rundmagade kropp, på stadiga fötter. Med överkroppen som en väntande blomknopp! Men också bland de röda gouacherna blomstrar det. Fem blommar på varje stjälk. Och fem bröst på den stiliserade gravida mamman. Samma antal som medlemmarna i Bourgeois båda familjer.

– Blommorna förmedlar samma känsla av bräcklighet, mejlar Gorovoy. Men också en försäkran om familjen – att allt skulle gå bra.

– Louise hade tilltro till sin konst och konsten gav henne tilltro! In i det sista ville hon arbeta. Arbetet trängde som alltid bort hennes ångest. Ordet ”död” nämnde Louise aldrig för mig, berättar han. Men det fanns stunder då jag förnam att hon inte ville vara ensam.

”Gungande mot oändlighet”, skriver Bourgeois i en dikt från 2004. Och om den röda tråd som aldrig kommer att brista, överges eller klippas av: ”Det finns en evig tråd och det är du.”

Några av Bourgeois allra sista verk är klockor.

– Att Louise målade i gouache intill livets slut, visar att hon var medveten om sin skörhet. Och att tiden rann ut, skriver Jerry Gorovoy. Själva processen att arbeta vått i vått var att bjuda in slumpen. Så arbetade Louise vanligtvis inte. Jag ser det som ett accepterande. Ett sätt att släppa taget.

Men Louise Bourgoies konst släpper inte sitt grepp om publiken! Den fortsätter att inspirera, väcka tankar och frågor. Mycket om liv och verk är utsagt. Mycket återstår att se och upptäcka. ✱

KÄLLOR:

Annika Nordin: Konst föds ur livet, *Psykologtidningen*, nr 14 2002.
Annika Nordin: Mötet: Jerry Gorovoy, *Konstperspektiv*, nr 4 2003.
Frances Morris (ed), *Louise Bourgeois*, Rizzoli, New York, 2008.
Louise Bourgeois, Mother and Child, Nordiska Akvarellmuseet, publ no 51, 2010.

"Psykolog- och yrkesföreningarna ska delta i utredningen av organisationen"

– Några prioriterade frågor för styrelsen 2011 är rekrytering av yrkesverksamma medlemmar, att utreda den lokala organisationen och skapa fler specialistbefattningar, säger Lars Ahlin, ordförande i Sveriges Psykologförbund.

De viktigaste besluten som styrelsen tog på sitt möte i december var en verksamhetsplan och budget för 2011.

Sedan kongressen har styrelsen arbetat med fyra visioner (se ruta) och utmejslat olika mål under respektive vision. Externa politiska frågor som styrelsen ska fortsätta att följa upp i år är den nya skolagen och elevhälsan samt frågan om kvacksalveri. Socialstyrelsen har påbörjat ett arbete om elevhälsan. I det deltar Julia Stenberg, styrelsemedlem, och Elinor Schad, ordförande i Yrkesföreningen för psykologer i förskola och skola.

– Vi kommer också att göra egna undersökningar för att bland annat mera exakt ta reda på *var och hur många* psykologer som arbetar inom förskola och skola, säger Lars Ahlin.

Denna undersökning kommer att ingå i Psykologförbundets kampanj "Vem som helst kan behöva en psykolog någon gång i livet", som pågått sedan 2009. Inom ramen för kampanjen planeras även andra undersökningar och aktiviteter.

Psykologförbundet följer också en rad utredningar som berör psykologers arbete. *Behörighetsutredningen Kompetens och ansvar* (se *Psykologtidningen* nr 9 2011) är en sådan utredning.

– Vi är mycket kritiska mot den, eftersom vi inte har fått gehör för våra åsikter om

FOTO: TOMAS SÖDERGREN

Lars Ahlin, ordförande i Psykologförbundet, vill öka antalet yrkesverksamma medlemmar med 5 procent under 2011.

problemet med kvacksalveri inom området psykologi. Därför ska vi försöka påverka den så att personer med psykisk ohälsa ska kunna få ett fullgott skydd mot oseriösa yrkesutövare.

– Vi fortsätter också att arbeta för ett auktorisations-system för psykologer inom vårdval samt ett ersättnings-system för privatpraktikerna. Det gäller att haka på regeringens utredning *Patientens rätt* med delutredningen *Regler för etablering av vårdgivare* som föreslår en ny lag om vårdgivaretablering och att den nationella taxan ska upphöra. (Se *Psykologtidningen* nr 14 2009). Det finns en efterfrågan hos allmänheten om tillgång till psykologiska behandlingsmetoder i vården som man måste ta om

hand och som måste avspeglas i tidsenliga ersättnings-system.

– Ersättningsfrågan är bred och handlar också om att det behövs fler psykologer inom primärvården, och det gäller både landstingens och de privata vårdcentralerna. Det bör också finnas fullt utbyggd elevhälsa och företagshälsovård dit människor ska kunna vända sig för att få psykologhjälp, säger Lars Ahlin.

PRIORITERADE frågor inom den egna organisationen är fortsatt rekrytering av yrkesverksamma medlemmar och att utreda Psykologförbundets organisation. Under 2010 var rekryteringen av nya medlemmar framför allt riktad mot de studerande och i år är målet att öka antalet

"Årets mål är att öka antalet specialistbefattningar med 10 procent"

let yrkesverksamma medlemmar. Anslutningsgraden yrkesverksamma var i september nära 74 procent och antalet psykologstuderande 56 procent. I början av 2011 var antalet yrkesverksamma medlemmar 7 070, pensionärer 903 och studerande 1 683.

– Anslutningsgraden lig-

ger i nivå med andra Saco-förbund, men vi är ändå inte nöjda. Vi kommer att satsa på att öka de yrkesverksamma med 5 procent och de psykologstuderande med 8 procent under detta år, säger Lars Ahlin.

En organisationsutredning ska tillsättas med uppgift att presentera ett färdigt förslag till nästa kongress 2013. Den lokala organisationen ska utvärderas. En första rapport planeras vara klar till Råds-konferensen den 22 oktober 2011.

– Vi ska göra en bred analys av organisationen. De som berörs först och främst – psykolog- och yrkesföreningarna – ska vara involverade.

Styrelsen har även diskuterat behovet av att utbilda skyddsombud. Tidigare finansierades denna utbildning av Saco, men nu måste Psykologförbundet söka egna medel till en sådan utbildning. Detta ska ske i år för att utbildningarna ska kunna pågå under 2012 och 2013.

SPECIALISTORDNINGEN är också en prioriterad fråga. Årets mål är att öka antalet specialistbefattningar med minst 10 procent.

– För att möta den stora efterfrågan på specialistutbildning ska vi arbeta för en bättre samordning mellan kursgivare, IHPU-Psykologutbildarna AB (Psykologförbundets utbildningsföretag) och specialistrådet. Vi önskar

också att IHPU prioriterar specialistkurserna.

Vid kongressen 2010 lade styrelsen fram ett policydokument, utarbetat av Vetenskapliga rådet, VR, om evidensbaserad psykologisk praktik. Kongressen godkände inte förslaget utan skickade det tillbaka till styrelsen för viss omarbeting.

– Målet är att vi ska få fram ett nytt förslag som kan fastställas av Rådskonferensen i höst, säger Lars Ahlin.

– Vi kommer också att följa och försöka påverka de två utredningar som pågår som gäller dels psykoterapeututbildningarna, dels psykologprogrammen.

FACEBOOK BLIR en ny arena för Psykologförbundet. Styrelsen ställer sig bakom att etablera Psykologförbundet där som organisation. Susanne Bertman, Psykologför-

bundets informatör, ska sköta Facebook-sidan.

– Den ska användas klokt och utvärderas vid årets slut, säger Lars Ahlin.

Någon offentlig blogg vill styrelsen inte ha, men man kommer att backa upp Fredrik Wagnström, styrelseledamot, som redan har en blogg, och som får lägga ut uppgifter om Psykologförbundet.

– Jag vill i nuläget inte prioritera min tid på en blogg, säger Lars Ahlin, men jag kan tänka mig att gå in och kommentera andras.

EUROPSY ÄR ETT professionellt bevis för psykologer i Europa. Det har utarbetats inom efpa, de 34 europeiska psykologförbundens samarbetsorganisation. Hur det ska tillämpas i praktiken i Sverige ska Psykologförbundet ta ställning till i år. Det blev alltså ingen europeisk

Psykologförbundets (SP) 4 visioner:

- ☀ **SP är ett förbund för alla psykologer i Sverige**
- ☀ **SP arbetar för att alla psykologer ska ha anställningstrygghet, goda arbetsvillkor och en god arbetsmiljö.**
- ☀ **SP och dess medlemmar är psykologins självklara företrädare.**
- ☀ **SP arbetar för god utbildning och kontinuerlig fortbildning för alla psykologer.**

legitimation som tidigare var målet, men ett centralt register över psykologer som anmält sig och som uppfyller kraven kommer att finnas hos efpa-länderna. Det kan vara särskilt intressant för de psykologer som vill arbeta i Europa.

– Vi är överens om vilka kriterierna som ska gälla för psykologers utbildning och kompetens. Min personliga uppfattning är att svenska psykologer väl motsvarar de krav som ställs. Detta är en

viktig politisk överenskommelse som redan i dag ger stöd åt medlemsländer som har korta psykologutbildningar, säger Lars Ahlin.

Lars Ahlin är också nöjd med att årets driftbudget är i balans.

– Den har varit underbalsanserad under några år, och vi har tårt på kapitalet, men budgeten är nu i balans redan första året efter kongressen 2010. Målet var en budget i balans denna kongressperiod. ☀

EVA BRITA JÄRNEFORS

Vart går medlemsavgifterna?

Tårtan visar Psykologförbundets intäkter på cirka 26 miljoner kronor som framför allt består av medlemsavgifter. Verksamheten är personalintensiv. Av 18 anställda arbetar till exempel fyra personer med förhandlingsfrågor.

Tårtbiten **Personal** svarar för 36 procent av budgeten. Där ingår inte ordförande som har en egen tårtbit tillsammans med styrelsen, dess möten och konferenser.

Psykologföretagarna, IHPU-Psykologiutbildarna och Psykologguiden är egna aktiebolag och ingår inte i budgeten.

Psykologtidningens medarbetare finns inte med i tårtbiten personal. Tidningen har en egen budget med annonsintäkter, men får också ett bidrag från Psykologförbundet.

Avgifter är främst med-

lemsavgift till Saco, den gemensamma inkomstförsäkringen och förbundets medlemskap i internationella psykologorganisationer.

Råden består av Etikrådet, Specialistrådet, Studenterådet och Vetenskapliga rådet.

Arbetslös i kommun och landsting ska få hjälp till nytt arbete

Ett nytt omställningsavtal för anställda i kommuner och landsting är klart. – Det innebär att aktiva insatser ska göras om någon blir uppsagd från sin tjänst, säger Örjan Salling, förbundsdirektör på Psykologförbundet.

Mer än en miljon anställda i kommuner och landsting berörs av det nya avtalet. Samtliga förbund har ställt sig bakom uppgörelsen med Sveriges kommuner och landsting, SKL.

– Det här är ett modernt avtal med aktiva insatser för en arbetstagare som behöver ett nytt arbete, säger Ingela Gardner Sundström, ordförande i SKLs förhandlingsdelegation i ett pressmeddelande.

I FORTSÄTTNINGEN ska arbetsgivaren betala 0,1 procent av lönesumman till den så kallade Omställningsfonden.

Pengarna ska bekosta rådgivning och insatser som gör att den som har förlorat jobbet får stöd och hjälp att hitta ett nytt. De flesta av de gamla avgångsförmånerna försvinner i och med det nya avtalet. Men utfyllnaden av a-kasseersättningen blir kvar.

ÖRJAN SALLING, förbundsdirektör i Psykologförbundet, har deltagit i förhandlingarna som representant för Akademikeralliansen.

Han är också nöjd med att man efter många års förhandlingar har kommit till en uppgörelse. På privat och statlig sektor har det länge funnits liknande omställningsavtal.

Örjan Salling, förbundsdirektör.

– Det viktiga med omställningsavtalet är att aktiva insatser ska göras för att den som har förlorat jobbet ska komma i nytt arbete. Förutom bildandet av Om-

”Det ska finnas pengar i fonden för individuella insatser”

ställningsfonden ska coacher upphandlas för att hjälpa den arbetslöse att se över sin situation, sin anställningsbarhet och vilka arbeten som är sökbara. Det ska också fin-

nas pengar i fonden för individuella insatser för den som till exempel behöver öka sin kompetens genom högskolestudier, säger Örjan Salling.

AVTALET INNEBÄR också att arbetsgivaren ska betala den uppsagde under tiden han eller hon söker nytt arbete. Om det inte går på grund av arbetets art, kan den uppsagda få ett antal dagar efter uppsägningen till att söka arbete eller vidareutbilda sig.

– Detta är ett modernt omställningsavtal med inriktning på att göra den som blir uppsagd anställningsbar igen. Det följer arbetslinjen, som de flesta ansluter sig till

i dag, säger Örjan Salling.

Vilka arbeten kommer att erbjudas en psykolog som blir arbetslös?

– I omställningsavtalet finns inskrivet ”skäligt erbjudande”. Där finns en protokollsanteckning: ”Med skäligt erbjudande menar vi ett erbjudande inom liknande kompetensområde”.

– Det innebär inte bara psykologarbete, men inte heller arkivarbete, vilket inte anses skäligt. Däremot kan en skolpsykolog till exempel erbjudas en tjänst som lärare, kurator eller handläggare på socialförvaltningen. Man kan alltså inte erbjudas vilket arbete som helst, som i LAS och i a-kassan.

Örjan Salling ser detta som en framgång:

– Det fanns ursprungligen en grund som vi inte kunde acceptera, men eftersom arbetsgivaren gärna ville ha omställningsavtalet, kunde vi påverka det i vår riktning. 🌟

EVA BRITA JÄRNEFORS

Fler går med i AEA

🌟 Antalet psykologer anslutna till Psykologförbundet som även ansluter sig till Akademikerernas Erkända Arbetslöshetskassa, AEA, ökade med 30 procent 2010. Under 2010 ökade antalet anslutna till AEA från cirka 4 200 den 1 januari 2010 till cirka 5 400 den 31 december 2010. Det ska ses mot bakgrund av att många valde att lämna AEA då avgifterna blev högre till följd av politiska beslut på nationell

nivå, avgifter som nu sjunkit till nuvarande 90 kronor. Dessutom förmodas kongressens tidigare beslut om att den gemensamma inkomstförsäkringen förutsätter medlemskap i AEA ha bidragit till ökningen av antal medlemmar.

Under samma period ökade antalet arbetslösa med 0,1 procent, vilket innebär att 54 AEA-anslutna psykologer gick arbetslösa 31 december.

"Får jag läsa min handledares journaler?"

Fråga: Jag läser på psykologprogrammet och gör min praktik inom vuxenpsykiatri. Min handledare har uppmanat mig att i studiesyfte, och för att få inblick i yrket, gå igenom hennes patientjournaler. Det är patienter som jag aldrig har träffat. Är detta okej?

Svar: Enligt 4 kap 1 § patientdatalagen, får personal inom hälso- och sjukvården bara om han eller hon deltar i vården av patienten eller av annat skäl behöver uppgifterna för sitt arbete inom hälso- och sjukvården ta del av dokumenterade uppgifter om en patient. Detta innebär att det inte är tillåtet för personal att läsa en patientjournal om man inte deltar i vården av den aktuella patienten. Det är detta som kallas den inre sekretessen.

BESTÄMMELSEN LÄGGER ett ansvar på varje yrkesutövare inom vården. Du får inte ta del av några patientuppgifter som du inte har ett arbetsrelaterat

behov av att använda. Att som sjukvårdsanställd skaffa sig tillgång till en elektronisk patientjournal om en patient, som man inte har del i vården av, kan vara straffbart. Det handlar enligt brottsbalken om dataintrång. Flera fall, där vårdpersonal utan behörighet har tagit del av patientuppgifter, har polisanmälts och några fall har också lett till att personal dömts för dataintrång. Även om intrånget inte polisanmälts, kan en anställd som bryter mot bestämmelsen om inre sekretess ställas till svars enligt patientsäkerhetslagen. Det kan också bli tal om arbetsrättsliga åtgärder.

ATT LÄSA patientjournaler i utbildningssyfte är inte heller tillåtet utan patientens tillåtelse. En praktikant får, liksom övrig personal, endast ta del av en patientjournal om han eller hon själv deltar i vården av patienten, alternativt att patienten ger sitt samtycke till att praktikanten läser journalen. Det är alltså inte tillåtet

att läsa handledarens patientjournaler utan att praktikanten deltar i deras vård eller att patienterna samtycker till detta.

NÄR DEN STUDERANDE deltar i den faktiska patientvården som praktikant gäller patientdatalagen på samma sätt som för övrig personal. Det innebär bland annat att vårdgivaren kan låta den studerande få ta del av patientjournaler och även kunna föra anteckningar i dem när det behövs. Den studerande kan dock bara delta i den faktiska patientvården om patienten samtycker och om en handledare har uppsikt över och leder den studerandes åtgärder. I sådana fall arbetar den studerande hos vårdgivaren och deltar i patientvården.

Praktikanten ska också ha en egen personlig inloggning för att kunna ta del av de uppgifter som behövs för att utföra arbetsuppgifterna, och han eller hon måste kunna dokumentera sitt arbete. Där-

FÖRBUNDSJURIST CAMILLA DAMELL svarar på juridiska frågor som rör psykologers yrkesutövning, juridiska ansvar, sekretessfrågor, journalföring, testhantering, anmälningsplikt vid misstanke om brott och mycket annat.

FOTO: ULRICA ZWENGER

med får den studerande, som deltar i den faktiska vården, på samma sätt som övrig hälso- och sjukvårdspersonal också ett ansvar för att bevaka den inre sekretessen. ✨

Förtydligande om remisser

✨ I *Psykologtidningen*, PT, nr 10 2010, "Avsaknaden av rutiner påverkar journalhanteringen" framgår att skolpsykologer inte får skriva remiss om det inte finns utarbetade rutiner för det.

Vem som får utfärda remisser är inte lagreglerat, men i Socialstyrelsens föreskrifter står att verksamhetschefen på den aktuella enheten ska fastställa rutiner för vem som får utfärda remisser och hantering av remissvar. För att

bedöma remissvar krävs att personalen har rätt formell och reell kompetens för uppgiften, enligt samma föreskrifter.

Enligt *Lagen om yrkesverksamhet inom hälso- och sjukvårdens område* (LYHS) har sjukvårdspersonal ett ansvar för hur de fullgör sina arbetsuppgifter, ett ansvar som även gäller vid hantering av remisser.

Läs mer i *Fråga juristen* i PT nr 9 2010, samt *Fråga juristen* på www.psykologtidningen.se.

Twist om namnfråga löst

Psykologförbundet invände i slutet av 2009 mot att Akademikerförbundet SSR bildat en ny förening kallad "Sveriges legitimerade psykoterapeuter".

✨ Lars Ahlin, ordförande i Sveriges Psykologförbund, säger:
– Vi ansåg att namnet var missvisande eftersom majoriteten av psykoterapeuterna

i Sverige är psykologer och många av dem är medlemmar i Psykologförbundet. SSR ändrade i slutet av 2010 namnet till "Akademikerförbundet SSRs yrkesförening för legitimerade psykoterapeuter".

Förutom Psykologförbundet och SSR organiserar även Sveriges Läkarförbund och Kyrkans Akademikerförbund medlemmar som även har psykoterapeutlegitimation.

EBJ

Unik utbildning

ger blivande psykoterapeuter bredare kompetens

Den nya utbildningsplanen för psykoterapeututbildningen vid Stockholms universitet bygger till stora delar på gemensamma kurser, oavsett vilken metod man specialiserar sig i. En bredare kunskap om psykoterapeutiskt arbete leder till bättre förståelse för kollegers arbete, menar de ansvariga.

TEXT: PETER ÖRN FOTO: ULRIKA GLEMBRANDT

Höstterminen 2010 antogs en ny utbildningsplan för den legitimationsgrundande psykoterapeututbildningen vid Stockholms universitet. Enligt de utbildningsansvariga vid Psykologiska institutionen är den unik bland svenska universitetsutbildningar så till vida att avsevärda delar av undervisningen är gemensam för alla, oavsett val av metodinriktning. Målsättningen är att erbjuda en generell psykoterapeutisk kompetens samtidigt som studenterna får en metodfördjupning i antingen kbt eller pdt. Bakgrunden är att utbildningen bättre ska spegla den utveckling och efterfrågan som finns i samhället på psykoterapeuter, och att dämpa den polarisering mellan kbt och pdt som ofta kommer till uttryck.

– Vi vill erbjuda en både bred och djup psykoterapeututbildning. Det är viktigt att våra framtida psykoterapeuter har en professionell kunskap med förståelse för hur andra metoder än den egna fungerar, metoder som kanske kolleger arbetar med. Det underlättar i samarbetet mellan terapeuterna, säger Pia Risholm Mothander, universitetslektor och studierektor på Psykologiska institutionen vid Stockholms universitet, och fortsätter:

– **ÖKAD KUNSKAP** om andra terapimetoder än den egna gör det även lättare att förstå vilken metod som passar den enskilde patienten bäst och man kan vid behov slussa patienter till en terapeut som har en annan inriktning.

Redan då Högskoleverket år 2005

beslutade att Stockholms universitet skulle få bedriva psykoterapeututbildning uttryckte sig mycket positivt till den ambition som fanns att åstadkomma en både bred och djup psykoterapeututbildning, med många gemensamma inslag i undervisningen. Men trots att utbildningen strävade efter en nära kontakt mellan kbt och pdt i undervisningen upplevde studenterna att det fanns en polarisering, berättar Pia Risholm Mothander, och därför har man nu tagit ytterligare ett stort steg mot att befästa de gemensamma inslagen i kurserna.

– Själv blev jag studierektor i maj 2010 och har varit den som tillsammans med lärarlaget fått se till att det hela ska fungera i praktiken. Men det var vår förra studierektor Ulla Ek som ansvarade för förarbetet, och det var livliga men också konstruktiva diskussioner på många nivåer inom institutionen innan de nya kursplanerna kunde fastställas. Nu är alla lärare positiva till förändringen, säger Pia Risholm Mothander.

AV UTBILDNINGENS 36 platser är 20 vikta för dem som väljer kbt-metod, 16 för pdt-metod. Den stora förändringen mot tidigare är att utbildningen nu innehåller flera stora kurser med gemensam undervisning. Det handlar bland annat om professionskursen på 10 högskolepoäng, varav 5 redan under den första terminen, med inslag av bland annat psykoterapins historia, diagnostiska traditioner och metoder, evidensbaserad praktik, juridik och etik.

– Det är exempel på områden där det inte finns någon skillnad beroende på vilken metod man sedan fördjupar sig i, och det är viktigt att det ligger tidigt i kursen för att studenterna ska kunna diskutera dessa områden även utanför seminarierummet oberoende av vilken metod man är inriktad på.

– I teori- och metodkursen, som sträcker sig över hela utbildningen, fördjupar man sig i sin egen metod och tar bara i begränsad utsträckning del av den andra metoden och då i gemensamma falldiskussioner, säger Pia Risholm Mothander.

Den förändrade utbildningen är dels ett sätt att möta samhällets förändrade efterfrågan på psykoterapeuter, förklarar Pia Risholm Mothander, dels ett sätt att spara pengar. En besparing är att vi tagit bort den individuella handledningen. I det handledda praktiska arbetet erbjuds nu enbart grupphandledning inom den egna metodinriktningen.

– Det finns ett vetenskapligt stöd för att grupphandledning är att föredra för alla, den ger bonuseffekter i form av att man lär sig av andra studenters erfarenheter.

EN ANNAN NYHET i den nya utbildningsplanen är ett förändrat upplägg för undervisningen i forskningsmetodik och det individuella vetenskapliga arbetet. Psykoterapeuter ska kunna värdera evidens för olika metoder, kunna pröva en methods användbarhet och lära sig att alltid ha ett vetenskapligt förhållningssätt till sitt eget psykoterapeutiska arbete.

– Tidigare gavs undervisningen i

forskningsmetodik som en strimma genom hela utbildningen för att sedan avslutas med ett större vetenskapligt arbete, säger Pia Risholm Mothander.

– Nu har vi lagt om utbildningen i forskningsmetodik så att den kursen ligger som två separata utbildningsveckor, med många grupparbeten och praktiska övningar med utgångspunkt från hur det ser ut på studenternas egna arbetsplatser.

Pdt-inriktade studenter har enligt Pia Risholm Mothander generellt sett haft svårare än kbt-företrädarna att engagera sig i denna kurs eftersom forskningstraditionen inom pdt inte har varit lika stark som inom kbt.

– Men utbildningen ska vara högkvalitativ även när det gäller vetenskap och forskningsmetodik och det ställer naturligtvis höga krav på alla studenter.

Efter en termin är det för tidigt att säga om de nya kursplanerna behöver genomgå ytterligare förändringar.

– Det styrs oerhört mycket av de kursutvärderingar som studenterna själva gör, så vi får först avvakta dessa, säger Pia Risholm Mothander. ✱

”Viktigt att lära sig mer om andra metoder”

– **Jag har redan** haft stor nytta i mitt jobb av att få arbeta med konkreta fall under utbildningen, säger psykolog Maria Wedell efter första terminen på psyko-terapeututbildningen vid Stockholms universitet.

Maria Wedell arbetar som psykolog inom barn- och ungdomspsykiatri i Halmstad. Hon är själv inriktad på kbt och upplever ännu inte, då den första terminen på den tre år långa utbildningen i halvfart är klar, att närmandet mellan pdt och kbt varit speciellt märkbart.

– Vi har haft gemensamma föreläsningarna, men då det handlat om mer konkret arbete, det som varit mest matnyttigt för mig som kbt:are, har undervisningen bedrivits separat. Men det är viktigt att det finns en ambition att vi ska lära oss mer om andra metoder än den egna, bland annat för att bättre kunna sortera bland ärendena

och hänvisa patienter till rätt behandling, säger Maria Wedell.

– Jag är generellt sett mycket nöjd med utbildningen, den har ett brett upplägg och håller en hög nivå. När det gäller den vetenskapliga biten så har man som psykolog redan en hel del med sig från grundutbildningen ifråga.

Inte heller Marie Schottenius, psykolog på psykologmottagningen för somatiskt sjuka patienter på Karolinska universitetssjukhuset i Huddinge, har ännu efter en termin reflekterat nämnvärt över närmandet mellan kbt och pdt. Självt är hon inriktad på pdt.

– Så här långt har jag svårt att se hur utbildningen skulle kunnat se ut på annat sätt än vad den gör. Men visst är det bra att man vill att olika metoder ska närma sig varandra även om jag tror att situationen har förändrats till det bättre på arbetsplatserna. Några diskussio-

ner bland kurskamraterna med olika inriktning har det knappast varit utanför seminarierna, men det beror mest på att alla försvinner till sitt direkt efter undervisningen, säger Marie Schottenius.

– Min egen psykodynamiska utbildning börjar bli gammal och behöver en uppfräschning, och jag tycker redan att jag fått kunskap som gjort att jag nu bemöter patienter på ett annat sätt än tidigare. ✱

Känsloskola – ett utvecklingsprojekt med hjälp av ptp-psykologer

På Bup i Luleå har psykolog och handledare **Kerstin Bånkestad** och ptp-psykologerna **Sandra Lindström** och **Emilia Thorup** använt arbetstid inom ramen för ptp-tjänstgöringens "övrigt psykologarbete" till att utarbeta, genomföra och utvärdera projektet *Känsloskola* för tonårsflickor.

För ptp-tjänstgöring finns ett krav att minst 25 procent av arbetstiden ska ägnas åt "övrigt psykologarbete" av mer övergripande karaktär. Detta ger arbetsplatsen unika tillfällen till att få projekt eller andra arbeten genomförda som vanligtvis inte ryms i den tidsmässigt pressade kliniska vardagen. Övrigt psykologarbete inom ptp-tjänstgöringens ram kan vara psykologisk utredning som gäller grupper och organisationer, till exempel förebyggande insatser, arbete med organisationsförändring, rådgivning, konsultation, metodutveckling och utvärdering samt handledning och undervisning.

Handledaren för projektet *Känsloskolan* hade under en längre tid önskat genomföra denna idé, som endast i begränsad omfattning och i annan version prövats tidigare (Bånkestad, 2008). När Bup-mottagningen i Luleå anställde två ptp-psykologer samtidigt kunde metodutvecklingsprojektet genomföras. *Känsloskola för tonårsflickor* överrensstämde med verksamhetens behov och med ptp-psykologernas egna önskemål.

Känsloskolans material utarbetas Under de första månaderna arbetade ptp-psykologerna med att utifrån affektteori författa *Känsloskolans* material och planera de olika gruppträ-

farna. Därefter genomfördes *Känsloskolan* med projektledaren och den ena av ptp-psykologerna som gruppledare och den andra som utvärderare. Projektet utvärderades genom intervjuer med deltagarna samt för- och eftermätningar i form av självskattningsformulär. Även deltagarnas ordinarie behandlare intervjuades om deras syn på sina patienters deltagande i *Känsloskolan*.

Känsloskolan är en psykoedukativ gruppverksamhet i vilken deltagarna genom teorigenomgång, praktiska övningar samt erfarenhetsutbyte får lära sig om känslor och deras funktioner. Målgrupp är tonårsflickor från åk 9 och upp till 18 år som "mår dåligt". De utgör en stor patientgrupp på bup-mottagningen vars problematik huvudsakligen hör hemma inom områdena depression och ångest. Många flickor har dessutom hög skolfrånvaro och konfliktfyllda relationer. De har svårt att uttrycka varför och på vilket sätt de mår dåligt och svårt att förstå både sina egna och andras känslor. De kan också uppleva att de överväldigas av känslor som de inte kan hantera. Självskadebeteende blir för många av dem ett sätt att handskas med ångest och andra negativa känsloupplevelser.

Öka affektmedvetenheten
Forskning har visat att det finns ett

SAMMANFATTNING:

Ptp-tjänstgöringens krav på att minst 25 procent av arbetstiden ska ägnas åt psykologarbete av mer övergripande karaktär, ger en möjlighet att genomföra utvecklingsprojekt.

När bup-mottagningen anställde två ptp-psykologer samtidigt användes denna resurs till att utarbeta, genomföra och utvärdera en *Känsloskola för tonårsflickor*. Målgrupp var tonårsflickor vid bup. Deras problem var "dåligt mående", depression, ångest etc. Åtta gruppträffar, 90 minuter per gång, ägnades åt teorigenomgång utifrån affektteori, praktiska övningar och erfarenhetsutbyte. Målsättningen var att öka affektmedvetenheten. Teori och upplägg utformades för att passa åldersgruppen.

Sex deltagare fullföljde med hög närvaro. Både de ordinarie behandlarna och flickorna rapporterade en ökad affektmedvetenhet, vilket ger stöd för *Känsloskolans* syfte. Samtliga flickor upplevde att de haft nytta av innehållet. Både behandlarna och flickorna ansåg att även deltagandet i grupp haft en positiv effekt.

Skattningsinstrumentens resultat gav inga signifikanta skillnader, vilket kan förstås utifrån det lilla urvalet, kort tid mellan mätningarna och val av mätinstrument.

samband mellan förmåga att förstå och uttrycka känslor och psykiskt välmående (t ex Bergdahl, Armelius & Armelius, 2000). Därför ville vi göra något för att öka affektmedvetenheten hos den nämnda patientgruppen. Målsättningen med *Känsloskolan* var att gruppdeltagarna skulle bli bättre på att både känna igen, förstå och uttrycka olika känslor. Vidare var vår förhoppning att ökad affektmedvetenhet skulle underlätta den psykoterapeutiska behandlingen.

Känsloskolan bygger på Silvan Tomkins affektteori (1962, 1963) med nio biologiskt nedärvt grundaffekter. Den *Affektskola för vuxna* som utarbetats vid Umeå universitet (Bergdahl m fl, 2000) har använts som inspiration för både struktur och upplägg. Dock skiljer sig *Affektskolan* och *Känsloskolan* markant åt innehållsmässigt. Den senare är specifikt utformad för att passa gruppen tonåringar. Vi har ansträngt oss för att göra det teoretiska materialet så tillgängligt och närallgande tonåringarnas vardag som möjligt, vilket är skälet till att vi genomgående använder oss av begreppet känsla, även då vi talar om affekter och emotioner.

Upplägg och genomförande
Känsloskolan omfattar åtta gruppträffar, 90 min per gång. Under de första sju behandlas en eller två affekter per gång. Upplägget ser i princip likadant ut vid varje session. Vi börjar med att fika tillsammans medan veckans hemuppgift följs upp. I samband med gruppledarnas introduktion till dagens känsla eller känslor får deltagarna ett skriftligt material på två, tre sidor. Detta kompletteras med berättelser, bilder eller korta klipp från internet. Innehållet repeteras därefter på whiteboard vid en gemensam genomgång av känslans olika uttryck under rubrikerna; i kroppen, i ansikte, i beteende och ljud/uttryck. Vi fortsätter med en praktisk övning knuten till den aktuella känslan. Exempel på övningar är rollspel, skriva dikt, teckna och att göra kollage.

Varje session avslutas med att vi lyssnar på ett kort musikstycke med anknytning till dagens känsla innan gruppen får veckans hemuppgifter. Alla förväntas att nästa gång, även gruppledarna, berätta om en händelse som väckt dagens känsla och/eller ta med

något som förknippas med den. Efter det tredje grupptillfället, då temat är de positiva affekterna, utökas uppgiften med att även berätta om ett tillfälle under den gångna veckan då man mått bra. Denna ”må-bra uppgift” har valts då vi vet att individer med depressions- och ångestsymtom övervägande fokuserar på negativa känslor.

Vid *Känsloskolans* slut har varje deltagare en komplett pärm med information om de olika grundkänslorna; förvåning, rädsla/oro, intresse, glädje/välbehag, sorg, ilska, avsmak, avsky och skam. Den sista träffen ägnas åt repetition och integration av känslorna, då vi bland annat använder självkänsla/självvärdering som exempel. Vi avslutar med en lekfull lagtävling om de olika grundkänslorna.

Deltagarnas uppfattning om *Känsloskolan*

Den första gruppen startade med åtta deltagare mellan 15 och 17 år och två gruppledare. Efter två träffar valde två av flickorna att lämna gruppen. En av dessa angav som skäl vid utvärderingen (Thorup, 2010) att hon redan kunde allt man gick igenom och den andra slutade då hon på grund av sitt dåliga psykiska mående inte kände sig stabil nog att delta i gruppen.

De övriga sex deltagarna fullföljde med en hög närvaro. Samtliga upplevde att de haft nytta av att gå i *Känsloskolan*, och de tyckte att de blivit bättre på att känna igen och att skilja mellan olika känslor. Flera nämnde att det varit skönt att få veta att känslorna har funktioner. Några tyckte även att de blivit bättre på att hantera sina känslor och en hade blivit mindre rädd för att visa sig arg eller ledsen. En annan tyckte att hon blivit bättre på att berätta för andra om sina känsloupplevelser. Alla trodde att de i framtiden skulle ha nytta av det de lärt sig. En flicka berättade att hon, inspirerad av ”må-bra uppgiften”, börjat att varje vecka skriva ner i en bok det som fått henne att må bra.

Behandlarnas observationer
Känsloskolan är ett komplement till övrig behandling. Därför hade deltagarna andra pågående kontakter på Bup. För de flesta rörde det sig om individualkontakter och för några om familje-

arbete. Flickornas samtliga ordinarie behandlare upplevde patienternas deltagande i *Känsloskolan* som något positivt. De hade alla pratat med flickorna om *Känsloskolan* under behandlingens gång. Flera ansåg att de kunnat se positiva effekter av gruppverksamheten. Flera tyckte sig märka att deras patienter blivit bättre på att reflektera över känsloupplevelser och mer öppna för att prata om dessa i terapin. En av flickornas behandlare trodde dessutom att hennes patient fått lättare att beskriva sina känslor för sina föräldrar. En behandlare uppmärksammade att hennes patient i samband med *Känsloskolan* börjat få starkare upplevelser av både positiva och negativa känslor.

Utvärderingen

Vid utvärderingen visade det sig att även själva gruppmomentet spelat en positiv och viktig roll. Före *Känsloskolan* var många av deltagarna tveksamma till att ingå i en grupp. De var framför allt oroliga över att behöva prata om sig själva inför andra ungdomar. Efteråt påpekade de flesta att detta inte alls varit lika svårt som de föreställt sig. Alla tyckte att stämningen i gruppen varit trevlig och att man haft nytta av att lyssna på varandra. Till och med den flicka som uttryckt mest obehag inför att prata i gruppen kommenterade fördelen med att gå *Känsloskolan* i grupp jämfört med ett individuellt alternativ.

Flera av flickornas behandlare betonade också att gruppmomentet varit viktigt och nyttigt för deras patienter. En behandlare berättade att hon i behandlingen kunnat använda gruppdeltagandet som en slags exponeringsövning. Även om det primära målet med *Känsloskolan* var att öka flickornas affektmedvetenhet, kan man se den sociala träningen i grupp som en sekundärvinst. Social oro och ångest är vanligt förekommande i den målgrupp som *Känsloskolan* riktar sig till.

Av utvärderingen står det klart att deltagarna och deras behandlare upplevt *Känsloskolan* som något positivt och värdefullt. För att påvisa eventuell mätbar effekt på flickornas allmänna psykiska mående genomfördes för- och eftermätningar med hjälp av Beck Ungdomsskalor (Beck m

fl, 2004), Affektskalan (Adler & Adler, 2001) och individuella skattningar av det flickorna upplevde som sina största problem. Inga av dessa mätningar gav några signifikanta skillnader. Med tanke på det lilla urvalet (sex personer) och den korta tiden mellan mättillfällena (cirka tre månader) är detta inte förvånande. Det är dock noterbart att fem av flickorna skattade omfattningen av sina största upplevda problem som lägre efter *Känsloskolan* genomförande än före, medan den sjätte flickan skattade problemets omfattning som oförändrad.

Vi som arbetat med *Känsloskolan* är naturligtvis glada över de positiva resultaten. Det verkar som att syftet att lära flickorna att bli bättre på att känna igen, förstå och uttrycka olika känslor, blivit uppfyllt. Enligt behandlarna finns också visst stöd för det andra syftet, att underlätta den terapeutiska behandlingen. Som bieffekt har gruppen gett deltagarna möjlighet till social träning. *Känsloskolan* har varit ett uppskattat inslag vid mottagningen och vi har därför startat en andra omgång av gruppverksamheten.

Fortsatt arbete

För mottagningens nästa ptp-psykolog pågår en diskussion om att bland annat utarbeta ett material om sömn för tonåringar. Utgångspunkten är sömnens alltmer påvisade betydelse för psykiska hälsa. För de flesta av tonåringarna som kommer till BUP är sömnen ett av flera problem.

Vårt intryck är, efter rundfrågning bland kolleger och före detta kurskamrater, att den resurs som det icke individriktade psykologarbetet under ptp-

året utgör, inte alltid tas tillvara fullt ut. Förutom den tidsmässiga omfattningen, minst 25 procent av arbetstiden, är ptp-psykologerna kunniga och uppdaterade i bland annat psykologisk teori, utvärderingsmetodik, litteratursökning och vana vid självständigt arbete. Efter fem års högskolestudier är de engagerade och sugna på att få möjlighet att tillämpa sina olika kunskaper. Vi ser ptp-året som en unik chans att få arbeta med projekt som annars på grund av tidsbrist inte prioriteras. *

EMILIA THORUP, PSYKOLOG,
F D PTP-PSYKOLOG

SANDRA LINDSTRÖM, PSYKOLOG,
F D PTP-PSYKOLOG

KERSTIN BÅNKESTAD,
PSYKOLOG OCH PSYKOTERAPEUT,
BUP-MOTTAGNINGEN I LULEÅ

Tonåringar berättar om sina övergrepp

* Ingen enskild riskfaktor kan förklara varför en ung person begår ett sexuellt övergrepp, det är snarare flera faktorer som samverkar så som brist på omsorg, våld och social isolering. Det framgår i rapporten *Det känns som om jag inte haft nåt riktigt liv än*. I rapporten berättar 45 tonårspojkar, som begått sexuella övergrepp, om sin bakgrund och om själva övergreppen.

I jämförelse med befolkningen i stort hade de 45 pojkarna i större utsträckning separerade föräldrar, var i större utsträckning fosterhemsplacerade och hade ingått i större syskonskaror. Det fanns ingen skillnad i etnicitet. Majoriteten av pojkarna som begått övergrepp mot syskon framtonade som ensamma, ledsna och inåtvända.

Forskarrapporten har tagits fram av Statens institutionsstyrelse, SiS, och ansvarig för projektet är Inga Tidefors, forskare och docent i psykologi vid Göteborgs universitet.

Internetbehandling mot spelberoende

* Internetbaserad behandling med kbt och terapistöd via telefon för spelberoende minskar inte bara spelandet utan leder dessutom till en betydande nedgång av ångest- och depressionssymtom och en ökad självupplevd livskvalitet. Det visar en studie på 316 personer, varav 218 fullföljde en åtta veckor lång internetbehandling med terapistöd.

I studien utvärderas effekten 36 månader efter behandlingen utifrån flera variabler, bland annat hur ofta man tappar tidsbegreppet när man spelar, alkoholkonsumtion och huruvida man har skulder.

Studien, som genomförts av psykologiprofessor Per Carlbring, Institutionen för psykologi vid Umeå universitet, visar att en förhöjd alkoholkonsumtion före behandlingsstart (tre eller flera standardglas per tillfälle) halverar chansen till ett lyckat utfall av behandlingen. Däremot betyder skulder innan behandlingsstart och ett bibehållet tidsbegrepp under spelande ökade chanser till lyckat resultat. Det var inga påvisbara skillnader i utfallet mellan olika typer av spelformer.

Studien presenterades vid Medicinska riksstämman 2 december 2010.

REFERENSER:

Adler, B & Adler, H (2001). *Affect Scale – En presentation av en affektskala och en affektteori*. Sokraten, 1, 11-16.
Bergdahl, J, Armelius K & Armelius B-Å (2000). *Affect-based treatment and outcome for a group of psychosomatic patients*. DAPS:report no 85.
Beck, J, Beck, A & Jolly, J (2004). *Becks Ungdomsskalor, svensk version*. Kristianstad: Psykologiförlaget AB.
Bånkestad, K (2008). *Uppföljning av tonårspojkars behandling vid en BUP-mottagning*. BUP-mottagningen i Piteå, Norrbottens läns landsting.

Thorup, E (2010). *Känsloskolan, en utvärdering av en psykoedukativ insats för tonårspojkar i grupp*. BUP Luleå-Boden, Norrbottens läns landsting.

Tomkins, Silvan S (1962). *Affect Imagery Consciousness: Volume I, The Positive Affects*. New York: Springer Publishing Company.

Tomkins, Silvan S (1963). *Affect Imagery Consciousness: Volume II, The Negative Affects*. New York: Springer Publishing Company.

Färdighetsträning med dbt bra för vuxna med adhd

☀ Gruppterapi med färdighetsträning, byggd på dialektisk beteendeterapi (dbt), kan fungera bra som behandling för vuxna med adhd. Det visar en studie av neuropsykologen Tatja Hirvikoski, vid Karolinska institutet. Tre fjärdedelar av alla som diagnostiserades med adhd som huvuddiagnos under åren 2001-2007 på Neuropsykiatriska enheten vid Karolinska universitetssjukhuset fick en inbjudan att delta i studien, som kom att innefatta 51 patienter.

Hälften lottades att ingå i en dbt-baserad färdighetsträningsgrupp, de övriga deltog i en mer ostrukturerad diskussionsgrupp (kontrollgrupp). Grupperna leddes av psykologer med utbildning i kbt.

Gruppen med färdighetsträning upplevde minskade adhd-symtom efter behandling, vilket kontrollgruppen inte gjorde. Färdighetsträningsgruppen upplevde även behandlingen som logisk och mer trovärdig än kontrollgruppen.

Studien, som publicerats i tidskriften *Behaviour Research and Therapy* on line 14 januari 2011, är liten, men psykolog Tatja Hirvikoski menar att resultaten är mycket intressanta och att det nu behövs mer forskning om effekten av dbt-baserad färdighetsträning på adhd hos vuxna. Obehandlad adhd hos vuxna leder till ökad risk för bland annat sjukskrivning, arbetslöshet och missbruksproblem.

DISPUTATIONER

Farhan Sarwar, Psykologiska institutionen vid Lunds universitet, disputerade 28 januari på avhandlingen *Eyewitness testimonies: The memory and meta-memory effects of retellings and discussions with non-witnesses*.

Johan Bertlett, Psykologiska institutionen vid Lunds universitet, disputerade 21 januari på sin avhandling *An employee-ship model and its relation to psychological climate: A study of congruence in the behavior of leaders and followers*.

Utvärdering av stödverksamheter för barn

☀ Barn som upplever våld mot mamman har ofta mer psykisk ohälsa än barn i allmänhet, och behöver en kedja av insatser så att de kan få stöd för att bearbeta sina upplevelser på rätt nivå. Det behövs dessutom mer strukturerade bedömningar för att identifiera barn som riskerar att utsättas för mer våld. Det visar en nationell utvärdering utförd av forskare vid universitetet i Göteborg, Karlstad, Uppsala och Örebro. Projektledare har varit Anders Broberg, professor i klinisk psykologi vid Göteborgs Universitet.

Forskarna har utvärderat stödverksamheter med särskild inriktning mot barn som upplevt våld mot sin mamma inom exempelvis kvinnohus eller socialtjänsten. Det har bland annat handlat om individuella Trappan-samtal, Utvägs-grupper, Children and People och enheten BUP Bågen (numera BUP Grinden). Resultatet visar att sådana verksamheter utgör ett värdefullt komplement till andra behandlingsinsatser och tycks bidra positivt till barnens hälsa.

Det finns dock en risk att dessa generellt stödjande insatser används som ersättning för barnpsykiatrisk behandling, antingen för att BUP saknar behandlingsmetoder eller för att det inte går att erbjuda behandling eftersom pappan inte samtycker till det, skriver utvärderarna, som anser att tillgången till specifika behandlingsinsatser för barn med svårare problematik måste förbättras.

Rapporten *Stöd till barn som upplevt våld mot mamma – preliminära resultat från en nationell utvärdering* har tagits fram på uppdrag av Socialstyrelsen.

Forskning på Psykologtidningens hemsida

Söker du forskningsartiklar inom området psykologi, psykologisk behandling och psykiatri?

Gå in på vår nya sida "Forskning" på www.psykologtidningen.se. Där finns länkar till forskningstidskrifter, databasen PubMed, Google Scholar, specialistarbeten och Nationalkommittén för psykologi.

Anslag från L.J. Boëthius' stiftelse

Styrelsen för Lars Jacob Boëthius' stiftelse får härmed meddela att bidrag kan sökas ur stiftelsen.

Stiftelsens avkastning skall enligt testators önskan, som det uttryckts i testamentet den 11 augusti 1930, användas för att hjälpa "med nervsjukdom behäftade, mindre bemedlade, dock icke av stat eller kommun avsevärt understödda, svenska medborgare, vilkas fysiska och psykiska lidande kan, om icke fullständigt botas, så åtminstone lindras eller förbättras". Detta syfte skall enligt testator bäst kunna uppnås genom att inrätta sjukhem för unga människor, varvid unga män skall ges företräde. Missbrukssjukdomar, psykotiska tillstånd eller svårare fysiska handikapp är enligt stiftelseurkunden uteslutna.

Även om bidrag till sjukhem fortfarande kan erhållas anses stiftelsens syfte i nuläget bäst kunna tillgodoses genom att medel från stiftelsen används för uppbyggnad av lämpliga vårdinsatser för patienter i öppen vård. Sådan vård kan främjas genom utvecklande av olika psykoterapiformer/andra behandlingsformer. Tänkbara målgrupper är patienter med affektiva sjukdomar, ångesttillstånd av varierande genes t.ex. sociala fobier, självmordsbenägenhet och liknande tillstånd. Företräde ges

projekt som gäller unga män. Vidare ges företräde åt sökande som är beredda att utveckla strategier och projekt som syftar till en systematisk utvärdering av behandlingsresultaten.

Bidrag kan inte lämnas till enskild för vård och behandling och inte heller till utbildning.

Ansökningshandlingar i 5 exemplar insänds till sekreteraren Kerstin Bendz, Djursholmsvägen 34, 183 52 Täby, tel: 08-768 14 90 eller 0708-39 75 70, som även lämnar ytterligare upplysningar.

Ansökan skall ha kommit in senast tisdagen den 29 mars 2011.

(Särskilda ansökningsblanketter finns inte).

Ansökan skall innehålla en beskrivning av projektet, inklusive hur utvärderingen skall ske, med en kortfattad (högst en sida) sammanfattning för lekmän, sökandens meritförteckning samt ett budgetförslag.

Sökande som tidigare beviljats medel ur stiftelsen skall till ansökan foga en redogörelse över det hittills utförda arbetet.

”För att bli duktig måste man helt fokusera på forskningen”

– Jag gillar kombinationen av psykologi och kognitionsvetenskap eftersom området är så dynamiskt. Nu börjar ju även de affektiva och sociala aspekterna bli allt viktigare och synen på hjärnan är inte längre så abstrakt.

Det säger Jonas Olofsson som nyligen fick ta emot Nationalkommittén för psykologis pris till yngre forskare i psykologi. Endast 32 år gammal har Jonas Olofsson redan publicerat ett 20-tal vetenskapliga arbeten i internationella tidskrifter. Sedan 2009 är han docent på Psykologiska institutionen vid Stockholms universitet men gör nu postdoc vid Northwestern University i Chicago.

– Ett stipendium från Vetenskapsrådet gör att jag kan vara i USA för att lära mig mer om den dominerande tekniken just nu för hjärnabbildning, functional magnetic resonance imaging, fMRI, säger Jonas Olofsson.

Hösten 2011 ska han återvända till Stockholms universitet. Jonas Olofsson är en renodlad forskartyp, berättar han, som utbildat sig på magisterprogrammet för kognitionsvetenskap vid Umeå universitet, med inriktning på kognitiv psykologi.

– Jag har ingen klinisk bakgrund och kan inte, som exempelvis en psykologutbildad person, falla tillbaka på en yrkesroll. För att bli en duktig forskare måste man fokusera helt på sin forskning, man måste prioritera, och för mig är forskningen och att få fram ny kunskap det viktigaste.

HANS FORSKNING HANDLAR om hur luktsinnet fungerar och kan kopplas till kognitiva funktioner och förändringar. Doktorsavhandlingen, som han disputerade på 2008 vid Institutionen för psykologi, Umeå universitet, byggde på tre större forskningsarbeten. Det mest intressanta av dessa var, enligt Jonas Olofsson själv, det som handlade om hur luktfunktioner hos äldre är relaterade till såväl genetiska som kognitiva faktorer, och hur luktsinnet gradvis

JONAS OLOFSSON

Docent vid Stockholms universitet

Aktuellt: Fick Nationalkommittén för psykologis pris för yngre forskare i psykologi 2010.

försämras i tidiga stadier av Alzheimers sjukdom.

– Det handlar om genen ApoE-e4 som påverkar risken för Alzheimers sjukdom. Många som bär på genens högriskvariant klarar sig bra och frågan var därför hur man kan skilja ut dem som har en verkligt förhöjd risk. Mina studier visade att det är ett försämrat luktsinne i kombination med högriskgenen som leder till kognitiva försämringar senare, säger Jonas Olofsson.

– Det bästa vore om man kunde ställa en diagnos innan sjukdomen bryter ut. Men för att nå dit krävs mycket stora populationsstudier och sådana börjar också komma, inte minst i Sverige. Jag tror att luktsinnet har en prediktiv förmåga som överstiger exempelvis minnets.

Men luktforskare möter en rad problem som inte finns inom andra områden. Ska luktsinnet kunna användas kliniskt för att testa riskökning för demens måste man bestämma vilka sorts lukter som ska användas, och inte minst ett sätt att hantera dessa – ett format – som bevarar lukterna och gör testet praktiskt hanterbart.

– Det är egentligen ganska löjliga problem som just vi luktforskare dras med till skillnad från exempelvis minnesforskare.

JONAS OLOFSSONS NUVARANDE forskning syftar till att öka förståelsen för hur luktsinnet är organiserat i hjärnan. Det finns olika teorier om detta, så som att det finns specifika objektlagringsplatser i hjärnan för olika lukter medan andra menar att lukt är ett rent känslösinne.

– Jag gör en serie studier för att få klarhet i detta. Det handlar bland annat om hur snabbt man tar beslut om en viss lukt och vilka delar av hjärnan som aktiveras av olika luktprocesser. Då använder jag fMRI-teknik. Jag studerar även lukters koppling till kunskapsminnet, säger Jonas Olofsson.

Nationalkommittén för psykologis pris till yngre forskare i psykologi innebär ett erkännande som kanske kan underlätta i konkurrensen om framtida forskningsanslag, hoppas Jonas Olofsson. Det innebär också att han fick 50 000 kronor i prispengar.

– Kanske använder jag en del av prissumman för en resa till Mellanöstern när jag är klar med min postdoc. Jag är mycket intresserad av Israel-Palestina-konflikten och kommer att skänka en del av pengarna till hjälporganisationen Ship to Gaza. ✨

TEXT OCH BILD: PETER ÖRN

Psykologyrkets själ

Jag har nyss gått i 67-års pension och hållit avskedsföreläsning efter 35 år på BUP i Umeå. Jag tillhör med andra ord den fjärdedel av psykologkåren som inom fem år går i pension, med den "tysta" och ofta odokumenterade kunskap som den besitter.

Det var knappast till en liten by i Västbottens inland jag hade tänkt mig, storstadstjej och kosmopolit som jag var. Men ödet är outgrundligt och kan över en natt förändra livet. I Umeå, dit jag rest för att undervisa om utbildning i u-länder och bevaka kritisk forskning, råkade jag få syn på min blivande mans halfötter. Han lade helt enkelt upp dem på bordet, trött i ryggen efter nattens diskussion om Rosa Luxemburg, en legendarisk vänsterledare. Det var, kan man väl säga, en genetisk förälskelse, säkert lika vanlig som den omhuldade romantiska eller förhånade arrangerade. Vips såg jag hur mina, i sekler nedärvda judiska plattfötter, skulle fylla ut hans vackert välvda, och därmed befria våra kommande barn från fotgymnastik och skavande hålfotsinlägg.

JAG HAR ALDRIG ångrat mitt äktenskap, snöyran i Norrland eller mitt yrkesval till barn- och ungdomspsykolog även om jag hade tänkt mig livet annorlunda – att göra en insats för människor i u-länderna. Redan som 10-åring åkte jag ut till Bromma flygplats i Stockholm för att se flygplanen komma och gå, få en fläkt av den stora världen, låtsasresa. Min mellanexamensuppsats handlade om assimilation och ackulturation hos två indianstammar i Chiapas, i södra Mexiko. Användbart? Ja, jag kom ju att ägna 20 år av mitt barnpsykiatriska arbete åt flyktingbarn.

Psykologutbildningen var annorlunda på min tid, man fick snickra ihop den själv och det kunde dröja till 30-åren innan man äntrade yrkeslivet som psykolog. 60-talets universitetsliv var helt enkelt för roligt för att vilja bli vuxen.

Själv höll jag mig i det längsta kvar på Pedagogiska institutionen i Stockholm, där politiken stod högst i kurs. Det var under de så kallade rekordåren, när studenterna var så många att jag, utan formell kompetens, snabbt beforderades till extra lektor och undervisade 12 timmar om dygnet på stans biografer, de enda lokaler stora nog att rymma alla studenter. Vår lust och energi upptogs av politiska diskussioner och stencil-dragning – själv kom jag även att bidra till dagens "flumpedagogik" med några

"Min kompetens var den engagerade medmänniskan"

kursböcker, som såldes i massupplagor. Royalty var det inte fråga om – den gick direkt till FNL, Vietnams befrielseörelse.

NÄR JAG SEN började jobba som psykolog 1973 hade jag för liten yrkesutbildning, men en stor erfarenhet att ösa ur. Jag identifierade mig med den samhällsrörelse, som ville förändra världen. Min kompetens var den engagerade medmänniskan.

I dag är situationen annorlunda. 60-talets yviga och fria studier har

förvandlats till ett sexårigt, kunskapsinriktat och forskningsbaserat psykologprogram. Med samhällets tilltagande professionalisering växte med all rätt en starkare yrkesidentitet som psykolog fram. Jag kan inte nog imponeras av den unga generation psykologer, som i dag befolkar BUP i Umeå och som är så mycket mer rustade för yrkeslivet än vad min generation var.

MEN MED professionalisering följer också en avigsida, en yrkesidentitet som inte automatiskt sammanfaller med mänsklig erfarenhet. Många psykologstudenter upptas av denna kluvenhet, att yrkesrollen förföljer dem in i privatlivet. Den liksom stjälar av deras naturliga jag. Kan man bli psykolog, undrar en del, om man bär på egna svåra erfarenheter av livet?

Javisst! Är det inte just denna kombination som är psykologyrkets själ – gedigen yrkeskunskap parat med självupplevd mänsklig erfarenhet och drivkraft? ✨

Lilian Levin
lilian.levin@psychiat.umu.se

LILIAN LEVIN
Arbete: Lärnar
BUP, Umeå
Arbets vidare:
Föreläsare, handledare, konsult
Aktuell med:
Tankar för dagen i SR

FOTO: ROLF HÖJER

"Psykoterapin har blivit ett kändisspektakel"

I höstas gav poeten och psykologen Ulf Karl Olov Nilsson, UKON, och musikern Caroline af Ugglas ut boken *Hjälp, vem är jag? Anteckningar från en terapi*. Professor em Alf Nilsson reagerar mot både utgivningen som han ser som ett "flagrant regelbrott" och UKONs "stoltserande" med sina titlar.

Jag går in med sökordet UKON på Wikipedia: Ulf Karl Olov Nilsson, svensk författare, leg psykolog, leg psykoterapeut och psykoanalytiker. Hans senaste bok, tillsammans med Caroline af Ugglas som författare, är *Hjälp, vem är jag? Anteckningar från en terapi*. Innehållet lär vara audio-bandade terapisessioner transkriberade till text. En oskyldig benämning av boken är "ett kändisarbete" bland tusentals andra som förlagsvärlden i Sverige i dag vurnar för. Mig veterligen har ingen psykoanalytiker reagerat offentligt på boken. Det har kanske att göra med psykoanalysens omdaning i Sverige. Som mångårig prenumerant och läsare av tidskriften *Divan* tycker jag mig skönja en omsvängning av psykoanalysen från vetenskap till ett konst- och litteraturprojekt.

Det som får mig att känna kväljningar, är UKONs stoltserande med av Socialstyrelsen auktoriserade "leg psykolog och psykoterapeut". Min något diffusa förnimmelse av avsmak har att göra med min egen

Caroline af Ugglas och psykolog Ulf Karl Olov Nilssons bok väcker debatt.

auktorisering och mångårig erfarenhet som psykolog och psykoterapeut. Att arbeta som psykoterapeut sker i det slutna rummet, ledordet är konfidentialitet och hela processen bygger på absolut tilltro klient och terapeut emellan.

PLÖTSLIGT HAR TAKET och alla fyra väggarna rivits ner och forslats undan det slutna terapirummet. Psykoterapin har blivit till ett kändisspektakel, en yster lek med syftet från början att ge kändisfan- sen (lagom mycket) inblick i idolens "själsliga vändor". För mig är det UKON som står där med skammen.

Jag kan tänka mig UKONs invändningar: en gammeldags och gravallvarlig syn på den psykodynamiska terapin. Alla har vi ju skolats i att psykoterapi alltid behöver ett inslag av lek för att leda någonvart. Men utan absolut tillit, att allt som sägs sker utan baktankar och att allt sker med tvåsamhetens skyddslösa intimitet i

"språket" under en psykoterapi – ingen möjlighet till autentiskt grundad återuppbyggnad av klientens stäckta tilltro till livet, människorna och världen. Det handlar om att avlasta klienten hans/

"Att arbeta som psykoterapeut sker i det slutna rummet"

hennes fruktan, kval, skam, skuld etcetera, för att när han/hon lämnar terapin och terapeuten åt sitt eget öde, kan ta eget ansvar för sitt liv.

DET ÄR VIA låtsasleken (unik för människobarnet) barnen sinsemellan låtsas leka (med stort allvar) "absolut tilltro till varandra" – som är den första regeln för samhällsbyggande. Reglerna, från

början på låtsas, leder sedan fram till reglerna som absolut nödvändiga för samhällets bestånd, reglerna som "institutionella fakta" (till skillnad från "råa fakta", brute facts, som födelse, liv, död och naturvetenskapliga fakta). Den dag vi kan inränga "råa fakta" med "institutionella fakta" i en och samma teori, är vi på väg mot en teori om allting.

För mig består UKONs flagranta regelbrott i hans famösa underlåtenhet mot den dynamiska psykoterapins grundregel "absolut tilltro" som ett "institutionellt faktum". Jag känner lukten av bränt kött när UKON placerar den "absoluta tilltron" på offeraltaret åt den spekulativa kommersialismens eldhärjande framfart. ✨

ALF NILSSON
PROFESSOR EM
I KLINISK PSYKOLOGI,
PSYKOLOG OCH
PSYKOTERAPEUT

[**DEBATTSVAR**]

"Många av Alf Nilssons argument faller"

"Carolina af Uggle sökte upp mig" och hennes "idé var alltså att spela in ett antal samtal som skulle utgöra hennes konceptuellt iscensatta självbiografi", svarar Ulf Karl Olov Nilsson. Han anser därför att "konfidentialiteten" är "satt ur spel".

För det första: Det var inte så att Caroline af Ugglas sökte upp mig för att gå i regelrätt psykoterapi utan hennes initiala och grundläggande fråga till mig var om vi kunde göra en bok tillsammans. Af Ugglas idé var alltså att spela in ett antal samtal som skulle utgöra hennes konceptuellt

iscensatta självbiografi. Redan där är ju psykoterapins institutionella faktum konfidentialiteten satt ur spel och många av Alf Nilssons argument faller.

Däremot är det riktigt att boken stället etiska frågor, det har den för övrigt gemensamt med nästan all god litteratur. Jag var också – som tydligt

framgår av boken – tveksam till en början, men när vi träffats några gånger och jag mer började förstå vad som var hennes ärende så beslöt jag mig för att projektet kunde genomföras. I korthet: Hade jag gjort bedömningen att antingen hon själv eller någon annan kunde ta skada av hennes berättelse så hade jag tackat nej. Likaledes hade jag avböjt om jag inte ansett att det fanns konstnärliga och litterära kvaliteter i vad vi kom att tala om. Det tycks också som att litteraturkritikerna delar min uppfattning och boken har på det hela taget fått utmärkta recensioner.

DET ÄR VIKTIGT att påpeka att vår bok utgör endast ett exempel av en större strömning där psykologin och psykoterapin fått ihop det med kulturlivet, media- och nöjesindustrin; vi kan nämna *In treatment*, *Dr Phil*, *Radiopsykologen* och den nya starka trenden psykologiskt nischade så kallade ”instrumentella tidskrifter” (*Modern Psykologi*, *Leva*, *M Psykologi & Hälsa* med mera), men även de floder av bästsäljare in spe i form av managementlitteratur och självhjälpsböcker. Medieindustrins usurperande av det psykoterapeutiska talet kan tyckas vara ett märkligt

tidsfenomen, men att – som Alf Nilsson tycks göra – helt vända sig emot det är enligt mitt förmenande en alldeles för enkel lösning, ungefär som att vara arg på teveskärmen för att den är tvådimensionell. Snarare är det så att det finns mycket goda exempel (som den osannolika filmen *Some kind of monster* där självaste Metallica går i gruppterapi, men även *In treatment* som jag tycker genomgående är både välskrivet och välspelat).

”Min enda tröst är att Alf Nilsson faktiskt inte tycks ha läst boken.”

Dock, den övervägande delen av självhjälpslitteraturen är verkligen uruselt; självhjälpsböckerna är sällan skrivna av människor med psykologisk utbildning och består till stor del av de allra billigaste instrumentella lösningarna eller rena charlataneriet. Här kan vi läsa om 10 sätt att bli lycklig, 15 sätt att bättre coacha våra husdjur eller lära oss att diagnoser våra vänner som psykopater.

En bra bok om självhjälpslitteratur som jag vill rekommendera är Jonas Aspelins

Suveränitetens pris (Dualis Förlag 2008) där jag tycker att Aspelin, med lite hjälp av Martin Bubers dialogfilosofi, på ett mycket vederhäftigt sätt lyckas visa hur självhjälparna (hans exempel är bland annat Wayne Dyer och Dr Phil) genomgående förespråkar en närmast totalitär individualism och en demontering av den mellanmänskliga sfären; genom att ensidigt betona självkontroll och självkärlek blir livet här till sist inte längre ett liv *med andra människor* utan ett egocentriskt framgångs- och lyckoprojekt.

EN AV MINA ambitioner var att min och Caroline af Ugglas bok kunde ge sig in i denna dubiösa genre, men destabilisera den, bland annat genom det faktum att boken just inte presenterar några terapeutiska förenklade korrektiv. Här kommer också mitt bruk av mina yrkestitlar in; när jag på bokomslaget presenterar mig som av Socialstyrelsen legitimerad så är det också för att bokstavligt talat stoltsera (jag är med andra ord stolt över mitt yrke och mina legitimationer), men framför allt vill jag använda dem som en markör för just att det faktiskt denna gång är en psykolog som skrivit och inte någon som gått en några

veckor lång coachkurs.

Jag har hela tiden varit medveten om att min och Caroline af Ugglas bok på flera sätt var ett risktagande, inte bara för henne utan också för mig. Viktigast för mig i detta hänseende var nog att bokens folkliga ambitioner och kommersiella potential – med Alf Nilsson pejorativa uttryck: dess karaktär av ”kändisarabete” – var ett mycket långt steg från mina tidigare mer experimentella diktsamlingar förankrade i en finkulturell och intellektuell sfär. Det är för övrigt enligt mitt förmenande också korrekt att psykoanalysen förlorat mark inom det medicinska fältet men fortfarande har en stark ställning inom det konstnärliga, kulturella. Här var det min uppfattning att min och af Ugglas bok kunde tjäna som en folklig pedagogisk inledning till att visa på vad en terapi kan vara, att föra upp psykoanalysen på dagordningen helt enkelt.

Till sist blir jag verkligen bedrövad över detta mycket hårda inlägg och att det är just Alf Nilsson som skrivit det, en person som jag läst med uppskattning i många år på dessa sidor: Min enda tröst är att han faktiskt inte tycks ha läst boken. ✱

ULF KARL OLOV NILSSON
POET, PSYKOLOG OCH
PSYKOTERAPEUT

Läs mer på www.psykologtidningen.se

Charlotte Gainsbourg i *Trädet*.

”Trädet som gör saknaden uthärdlig”

– Vi får en provkarta på olika sätt att förhålla sig till sorg, skriver Cecilia Hector om filmen *Trädet*, i regi av Julie Bertuccelli och med Charlotte Gainsbourg i huvudrollen.

Se Filmrecensioner!

”Nuet är din enda tid”

Jon Kabat-Zinn, som skapat program för stressreduktion med mindfulness, intervjuas vid ett besök i Sverige av psykologen Johan Bergstad.

Se reportage!

Organisation, identitet och engagemang

Psykologen Karin Benelbaz rapporterar från Göteborgsföreningen Kaleidoskops första workshop där huvuduppgiften var att utforska systemets medvetna och omedvetna dynamik.

Se konferensrapporter!

Debattsvar till Anders Östlunds inlägg i nr 9 2010

"Vi psykologer har ett ansvar för att motverka rasism"

"Vi psykologer, som ofta möter de svagaste grupperna i samhället, måste göra våra röster hörda", skriver Andreas Gustafsson (V), ptp-psykolog på SIS. Han vänder sig mot Anders Östlunds inlägg "Frihet är viktigare än tolerans" i *Psykologtidningen* nr 9 2010.

Anders Östlund menar att sverigedemokrater är utsatta för ett drev, "ett förföriskt massfenomen", och att de buntas ihop och fördöms som nazister; de berövas sin personliga individualitet. De "politiskt korrekta" (apropå

att bunta ihop) sägs vara förfärade och uppskrämda åskådare. Att som Östlund dra paralleller med 1930-talets Tyskland eller de forna kommuniststaterna, för att jämföra stämningarna som fanns mot judar och oliktkänkande med 2010 års Sverige och attityderna mot Sverigedemokraterna, är inte bara direkt osmakligt utan även djupt historielöst.

ÖSTLUND GÖR i själva verket exakt det han påstår sig vara emot; att beskriva sverigedemokrater som martyrer. Detta är ett klassiskt SD-retoriskt knep, och samma taktik används i många

länder där högerpopulistiska partier växer sig starka. Det är viktigt att slå fast att det inte är synd om Sverigedemokraterna: Det råder som bekant yttrandefrihet i Sverige även om partiets företrädare gärna vill ge sken av att så inte är fallet.

"Bakom stängda dörrar är tonen en annan"

I själva verket är det Sverigedemokraterna som uttrycker sig "politiskt korrekt", eftersom de givetvis

är medvetna om att deras rasistiska människosyn måste förpackas på ett mer diskret sätt i offentlighetens ljus. Bakom stängda dörrar är tonen en annan däremot, vilket exempelvis P1-programmet *Kaliber* avslöjade.

Tydligt får man inte diskutera invandringen i Sverige, vilket är en av anledningarna till att Sverigedemokraterna slutligen tagit sig in i riksdagen, menar Östlund. Det stämmer inte. Invandringen har diskuterats på många sätt, inte sällan genom skuldbeläggning av "de andra" – de individer som kommer till Sverige – för integrationsrelaterade problem. Däremot har den offentliga debatten oftast varit mycket tyst om rättvis bostadspolitik, konkreta arbetsmarknadspolitiska åtgärder, fattigdom och strukturell diskriminering på basis av kön eller etnicitet. För att

[DEBATTSVAR]

"Vi ser en aningslöst tolerant inställning mot nytilkomna"

Anders Östlund, landstingsledamot för Sverigedemokraterna i Örebro, svarar Andreas Gustafsson att det är "nytilkomna" som har fört fram "sina egna exklusiva kulturella anspråk". Anders Östlund inledde denna debatt genom att ifrågasätta förbundsordförande Lars Ahlins ledare i *Psykologtidningen* nr 8 2010.

Du har väl rätt i så måtto, att det finns en del som inte är speciellt smickrande för Sverigedemokraterna (SD), men det mesta av vad du skriver är ju faktiskt inte ens värt ett bemötande. Den allmänna bilden av SD är, trots att tiden gått, fortfarande till största delen en massmedial konstruktion, ett spöke att skrämman med och låta sig skrämman av. Häftigheten i ditt inlägg kan jag

förstå utifrån din politiska förankring i det opportunistiska Vänsterpartiet och dess historia från 1917 och fram till i dag. Här har det hela tiden handlat om att ändamålen har fått styra demagogin. När exempelvis Molotov-Ribbentrop-pakten ännu gällde skrev er tidning *Ny Dag*, dagen efter Nazitysklands invasion av Norge: "Det är de små staternas beskyddare England

och Frankrike, som med sin flagranta kränkning av Norges suveränitet framkallar detta läge." (<http://www.samuelsiren.com/vpk.php>).

På detta bakvända och be-
drägliga sätt argumenterade Vänsterpartiet på den tiden och på samma aviga sätt argumenterar ni i dag. Hur var det nu? Efter klasskampen (apropå att bunta ihop) revolutionen, proletariats diktatur, förföljelser av oliktkänkande, lägerdeportationer och avrättningar, så skulle den vetenskapliga socialismens lyckorike äntligen infinna sig. Har någon sett det? Bör man inte fråga sig varför de goda föresatserna alltid lett till

rakat motsatt resultat? Kan det finnas något inneboende fel här? Det tycker jag, att ni ska ta er en funderare på bakom era stängda dörrar.

EFTERSOM VI Sverigedemokrater inte bara framställs som fascister och nazister, utan även som kriminella, lär det väl formligen krylla av oss inom SIS. Förhoppningsvis kan du tillämpa de yrkesetiska principerna och du funderar heller inte på om Sverigedemokraterna borde undantas för någon slags specialbehandling. Din handledare borde också kunna hjälpa dig med att inte blanda ihop klinikens ideal med politikens ofullkomliga verklighet. När du sedan

ta några exempel. Dessa är de verkliga problemen; det är i ojämlika och segregerade samhällen med ökande klyftor som högerpopulismen får fäste. Som i dagens borgerliga Sverige där inkomstskillnaderna växer för varje år.

DET ÄR häpnadsväckande att man som psykolog väljer att representera ett främlingsfientligt parti som så tydligt spelar ut svaga grupper mot varandra, och talar till människors mest primitiva rädslor. Där man medvetet försöker skrämman människor med att muslimer skulle utgöra ett hot mot vårt land. Detta kan inte anses förenligt med den yrkesetiska koden för psykologer. Östlund har rätt i att samhället blivit mindre tolerant och mer balkaniserat, men det är fullkomligt absurt att tro att Sverigedemokraterna i riks-

dagen på något sätt skulle motverka denna utveckling. Sverigedemokraterna är ett rasistiskt parti med tydligt rasistiska åsikter, oavsett om de fick 5,7 procent av rösterna eller inte. Att hänvisa till den nyvunna parlamentariska statusen för partiet är ytterligare ett försök från

"Häpnadsväckande att man som psykolog väljer att representera ett främlingsfientligt parti"

Östlunds sida att legitimera dess politik.

Behovet av breda antirasistiska folkrörelser är större än någonsin, och här måste vi

psykologer göra våra röster hörda, inte minst eftersom vi ofta befinner oss vid frontlinjen där offentliga och privata institutioner möter de svagaste grupperna i samhället. Vi har ett ansvar att motverka rasism och diskriminering i alla dess former. Vi har ett ansvar att se till att grundläggande mänskliga rättigheter efterlevs.

Håller Anders Östlund med om detta? Eller har han fullt upp med att känna sig förföljd av "drevet" på sin utsatta position i samhället? Hur ska man då känna sig som arbetslös tvåbarnsmamma när man har flytt från krigets Afghanistan för att söka ett tryggare liv i Sverige? När det finns ett politiskt parti som helst vill att man ska åka tillbaka. ✱

ANDREAS GUSTAFSSON
PTP-PSYKOLOG

"Det mänskliga värdet är gemensamt"

"Människor över hela världen – Sverige utgör inget undantag längre – påverkas av starka krafter, som drar isär människor, skapar barriärer, misstänksamhet och hat", skriver psykolog Luis Ramos-Ruggiero. I sitt arbete har han sett vad som förenar dem.

Jag har under de senaste 25 åren mött och behandlat människor utsatta för svåra traumatiska händelser. Från trafikolyckor, naturkatastrofer, rån och misshandel till systematisk tortyr. Skakande upplevelser som hotar den enskilda människans liv och känsla av frihet.

Gemensamt för alla dessa människor är känslan av maktlöshet och bedrävelse. Massiva och kraftiga fysiska och psykiska symtom plågar individen, ibland under många år. Återupplevelser av de traumatiska upplevelserna rullas upp gång på gång som i en skräckfilm med samma innehåll och samma slut. Känslan av skam och skuld följer individens beteende och relationerna med omgivningen, som inte sällan utmynnar i självbesträffning och isolering.

MEN, MIN REFLEKTION i dag handlar inte om psykiska diagnoser eller typer av behandlingar. Min tanke i dag handlar om människors belägenhet inför extrema situationer. Något som händer, som drabbar oss och som gör att våra liv plötsligt förändras, ibland för resten av livet. De traumatiska upplevelserna skapar olika reaktioner, men också en känsla av ödmjukhet.

blivit legitimerad psykolog och fått eget ansvar kommer du att upptäcka att ditt arbete övervakas, inte bara av myndigheterna, utan också av dina uppdragsgivare, din arbetsgivare, dina arbetskamrater samt, inte minst, de anhöriga.

– Tro det eller ej, men intill skrivande stund och oberoende av etnisk tillhörighet, så har ingen patient sagt upp eller avböjt kontakten med mig. Jag har heller inte blivit deporterad, eller ens omplacerad eller tvingats stå med plakat runt halsen för att med nedböjt huvud motta kritik av mina arbetskamrater. Det skulle jag väl annars ha fått gjort uti "Folkrepubliken Sverige"?

Vårt samhälles grundvalar består även efter det att SD har kommit in i riksdagen och självmordsbombaren

sprängt sig i Stockholms city. Långt tidigare har det dock skett en successiv urlakning av den nationella självkänslan och identiteten. Det har resulterat i en aningslöst tolerant inställ-

"Blanda inte ihop klinikkens ideal med politikens ofullkomliga verklighet"

ning gentemot nytillkomna och identitetsstarka särin-tressen, vilka av likgiltighet inför, eller av brist på tolerans för vår kultur, fört fram sina egna exklusiva kulturella anspråk och som heller inte dragit sig för att göra skillnader mel-

lan människors värde. Här skulle den av Aram Seddigh (Psykologtidningen 9/2010 sid 34) efterfrågade insatsen passa väl in för att "öka kunskapen hos personer som mer eller mindre medvetet diskriminerar andra, dels öka toleransen för det som upplevs annorlunda".

För det är väl ändå inte bara SD och alla andra som har fördomar? Tänk också på, att det inte är SD som har skapat det samhälle vi har i dag. SDs tillväxt är bara ett tecken på att det är något avgörande fel med Sverige, inte felet i sig. Dessvärre ser det dock inte ut som om Psykologförbundet kommer att kunna bidra med något för förståelsen av problemen och de växande konflikterna. ✱

ANDERS ÖSTLUND
PSYKOLOG

Vi behöver hjälp, vi behöver någon som kan följa med oss i denna förskräckliga labyrint och leda oss ur kaoset.

VI MÄNNISKOR ÄR extremt sårbara och vi lever våra liv i ett tillstånd av ständig utsatthet. För att leva ett " normalt " liv, bortser vi från dessa fakta och låtsas att " detta berör inte mig ".

Människor över hela världen – Sverige utgör inget undantag längre – påverkas av starka krafter, som drar isär människor, skapar barriärer, miss-tänksamhet och hat. Från religiösa fundamentalister och ultranationalister till populistiska partier med xenofobiska och rasistiska politiska program. Samtidigt som vi bevittnar den mest fascinerande utvecklingen i människans historia med revolutionerande medicinska och teknologiska framsteg, hand i hand med växande

insikter om möjligheter och begränsningar i den globala utvecklingen samt respekten för de mänskliga rättigheterna.

Efter valet i september förra året startade Aftonbladet kampanjen "Vi gillar

"Alla har samma önskan – att få tillbaka självaktningen och det mänskliga värdet"

olika" med fler än 250 000 facebook-användare som stödjer kampanjen. Aftonbladet ville markera ett tydligt avståndstagande gentemot Sverigedemokraternas politik och intåg i den svenska riksdagen.

Om vi spetsar till vårt resonemang kan vi fråga oss, varför sådana paroller?

Är det någonting som de fundamentalistiska krafterna i världen vill, så är det att med alla medel påvisa att människor är olika och förtjänar annorlunda typ av "hantering". Människorna i den xenofobiska och rasistiska världsbilden är per definition olika och därför kategoriserbara. Svenskar, invandrare, judar, kristna, svarta, homosexuella, muslimer, våldtäktsmän, fuskare, bidragstagare, förståndshandikappade, listan kan göras lång.

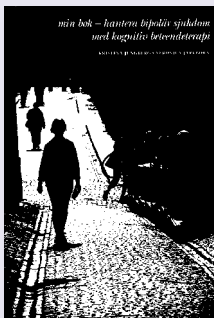
ENLIGT AKTUELL forskning finns i dag inte en enda människa i världen som inte härstammar från de första homosapiens, som utvandrade från Afrika för cirka 100 000 år sedan. Det finns ingen konstaterad genetisk avvikelse mellan människor i världen. Det finns inga raser, det finns inga främmande mänskliga varelser som be-

folkar vår planet. Skillnaderna människor emellan är i genetisk och i min mening kosmetiska, anekdotiska, ytliga, betydelselösa. Alla människor föds med ett mänskligt värde, som är lika och okränkbar.

Tillbaka till mina patienter, dessa människor som blivit utsatta för ett massivt våld, inklusive sexuellt utnyttjande och sexuell tortyr. Finns det någon skillnad i deras beteende, i deras reaktioner, i deras försvarsmekanismer, i deras känslor, i deras mar- drömmar, i deras symtom? Nej. Nej. Oavsett kön, bakgrund, nationalitet, etnisk eller religiös tillhörighet, är deras reaktioner desamma. Samma maktlöshet, samma förtvivlan, samma misstänksamhet, samma skam och samma önskan om att få tillbaka den psykiska hälsan, men framför allt, självaktningen och det mänskliga värdet. ✨

LUIS RAMOS-RUGGIERO,
PSYKOLOG

[NYTT I TRYCK]

MIN BOK – HANTERA BIPOLÄR SJUKDOM MED KOGNITIV BETEENDERAPI

Av Kristina Jungberg och
Veronica Järvborn.
Carema Psykiatri, 2010

✨ *Min bok – hantera bipolär sjukdom med kognitiv beteendeterapi* är skriven av två psykologer knutna till Carema Hjärnhälsan i Tyresö. Den ska fungera som en behandlingsmanual som hjälper patienten att i grupp- eller enskild terapi finna strategier för att hantera sin bipolära sjukdom.

Gruppbehandlingen ska vara uppbyggd på samma antal sessioner som det finns kapitel i boken, och varje kapitel innehåller övningar och självskattningar som patienten ska genomföra och skriva in i boken. Den blir på så vis blir en "egen" bok för varje patient.

Johan Jansson, medicinsk chef inom Carema Psykiatri, har faktagranskat boken.

[NYTT I TRYCK]

FÖRLOSSNINGS- FÖRBEREDELSE FÖR BLIVANDE FÖRÄLDRA – ATT FÖDA MED MINDFULNESS

Av Maria Engström
Gothia förlag, 2010

✨ Hur får jag min förlossning att bli så positiv som möjligt? Hur hanterar jag smärta? Varje förlossning är unik, men gemensamt för de flesta blivande föräldrar är önskan att få känna sig väl förberedd. Enligt barnmorskan och psykoterapeuten Maria Engström, som kommit ut med den lilla boken *Förlossningsförberedelser för blivande föräldrar*, är metoden mindfulness användbar även vid förlossning.

Här finns konkreta råd till blivande föräldrar vad de kan göra själva. Med hjälp av mindfulness, det vill säga, andning, avslappning och ökad medvetenhet, kan föräldrarna känna sig ännu mer delaktiga i det som sker under och efter förlossningen. Övningarna varvas med fakta.

"Vart är psykologin på väg i det stora perspektivet?"

Hur kan psykologer bli medvetna om och arbeta med det samhälliga och politiska ansvar som följer av utbildningen? Det undrar Robert Adebahr, psykologstuderande i Umeå, som anser att psykologkåren i större utsträckning bör reflektera över yrkesfältet för ökad självförståelse.

Insikt om psykologins utgångspunkter och perspektiv möjliggör såväl trygga och givande möten med människor utanför disciplinen som utvecklande diskussioner psykologer emellan. Ett noggrant och öppet samtal kring yrkesidentitet kan vara just ett sådant arbete. När talet däremot blir ensidigt instrumentellt missgynnar det i stället kontakten med klienter, andra yrkesgrupper och samhället i övrigt.

DET INSTRUMENTELLA

talet kring yrkesidentitet tenderar att fokusera på särart och status: Hur ska psykologer skilja ut sig själva och sin kunskap från andra yrkesgrupper och deras kunnande? På vilket sätt är psykologer bäst på att beskriva människan och hennes värld? Hur ska statusen på yrket höjas och, som det heter, nya marknadsandelar vinnas åt psykologkåren?

Jag ser två problem med detta tal. Dels riskerar det att bli en chimär som döljer många av de problem som psykologin står inför, dels skapar det snarare den förvirring och osäkerhet som det välmenande vill motverka.

Under konferensen Psykologstudent 10, som pågick 22-23 2010 i Göteborg, medverkade jag i flera samtalsgrupper där vi valde att fokusera på vad vi vill förändra och förbättra i samhället och inom kåren, samt de verktyg vi behöver för detta förändringsarbete. Dessa samtal var progressiva och förenande.

Två, bland många möjliga teman att fokusera på är vår historia och problemet med snedrekrytering till programmet. Jag tänker då till exempel på hur psykologer och psykologdisciplinen behandlat frågor om, och skapat föreställningar om, så

"Det instrumentella talet överskuggar det om ideologi"

kallade sociala kategoriseringar som till exempel kön, sexualitet och etnicitet. Behovet av, och viljan till, ökad förståelse för hur samhällets asymmetriska maktordning påverkar människor negativt och hur vi som psykologer kan upphöra att understödja, och i stället arbeta mot, denna rörelse är mycket stort inom psykologkåren.

Vi behöver därmed också bredda rekrytering till programmen. Psykologkåren har likt övriga universitetsprogram en snedrekrytering vad gäller till exempel klass och etnicitet. Vi borde mer aktivt arbeta för större mångfald på programmen och sträva mot att psykologkåren ska mot-

svara det samhälle vi lever i. Förtroendet för psykologer skulle öka om vi arbetade mer med dessa frågor i stället för att spendera tid och lägga fokus på att fundera över varför och på vilket sätt psykologer är bättre än sjuksköterskor, präster eller barnmorskor på att förstå människan och hennes värld.

Specialistutbildningen är intressant att undersöka utifrån ovanstående diskussion. Skapar vi specialistutbildningen för att vi sneglat på läkarna och insett att "specialist" före profession ger ökad status, vidare karriärmöjligheter och högre lön? Eller skapar vi specialistutbildningar för att vi vill försäkra oss om att kunna erbjuda den bästa möjliga vården till hjälpsökande människor, ett sätt att koncentrera och bevara kunskap och erfarenhet? Eller finns det här inget "eller" mellan dessa båda sätt att se på specialistkompetensen? Är det helt enkelt så att de båda harmoniskt samverkar och att motsättning saknas.

I VISSA FALL, och kanske i detta, kan det mycket väl vara så. Det som oroar mig är när det instrumentella talet överskuggar och marginaliserar talet om ideologi. Psykologkårens status och särart är inte de stora problem som disciplinen står inför. Fokus borde riktas mot frågor som handlar om vart psykologin är på väg i det stora perspektivet: Hur kan psykologer bli medvetna om och arbeta med det samhälliga och politiska ansvar som följer av utbildningen? Om vi som psykologer vill öka vårt

förtroende hos klienter, andra yrkesgrupper och samhället i stort finns där mycket arbete att göra. *

ROBERT ADEBAHR,
PSYKOLOGSTUDERANDE

Kbt för barn och ungdomar

✱ Det fullkomligt sprutar ut böcker med de magiska bokstäverna K, B och T i titeln. Kognitiv beteendeterapi, kbt, har rönt mycket uppmärksamhet i media de senaste åren – och det med all rätt, eftersom det finns starkt forskningsstöd för metoden – vilket gjort att många vill arbeta med metoden, förknippas med metoden, sprida den och tjäna pengar på metoden. Bokförlagen har uppenbarligen märkt att kbt säljer. Det finns snart sagt en bok om kbt för det mesta här i livet, om allt från sömn och stress till bantning och ledarskapsutveckling.

2010 gav Gothia och Natur och Kultur ut varsin bok på temat kbt och barn/ungdomar, som i första hand riktar sig till blivande eller verksamma psykoterapeuter. Gothias bok heter *KBT – att tillämpa metoden med barn och ungdomar* och är skriven av Liv Svirsky. Natur och Kulturs bok heter *KBT inom barn- och ungdomspsykiatri* och är sammanställd av Lars-Göran Öst. Titlarna är snarlika och det är även författarnas syfte med böckerna. *KBT inom barn- och ungdomspsykiatri* är avsedd som kurslitteratur och även Svirskys bok sägs passa utmärkt för detta ändamål. *KBT – att tillämpa metoden med barn och ungdomar* vänder sig till verksamma psykoterapeuter och sådana anses också ”med fördel” kunna läsa boken som Öst varit redaktör för.

Inte nog med ovanstående likheter. Liv Svirsky har, tillsammans med Ulrika Thulin skrivit det inledande kapitlet i Östs bok och på egen hand författat kapitlet om specifika fobier i samma

KBT INOM BARN- OCH UNGDOMSPSYKIATRIN
Av Lars-Göran Öst (red),
Natur och Kultur, 2010.

KBT – ATT TILLÄMPA METODEN MED BARN OCH UNGDOMAR
Av Liv Svirsky
Gothia Förlag, 2010.

bok. Min första tanke när jag fick dessa böcker i min hand var därför att en av böckerna måste vara överflödig, men ack så jag bedrog mig. Trots alla likheter så rör det sig om två väldigt olika böcker som båda har sitt berättigande.

Faktabok

Lars-Göran Östs bok är en uppföljare till *KBT, kognitiv beteendeterapi inom psykiatri*, som utkom 2006, och är uppbyggd på precis samma sätt med kapitel som utgår från olika diagnoser och som beskriver det terapeutiska arbetet, från bedömningsfasen till återfallspreventionen. Upplägget känner jag även igen från den engelskspråkiga kurslitteraturen som ingick när jag läste steg 1-utbildningen. Det är pedagogiskt och det är anpassat efter diagnosma-

nualen DSM-IV, som i sin tur används flitigt inom psykiatri – såväl inom vården som i forskningssammanhang.

Boken passar således alldeles utmärkt in i det rådande systemet, vilket gör den till en värdefull faktabok för den som vill lära sig hur man kan använda kbt inom barn- och ungdomspsykiatri. Det jag saknar är en kort reflektion kring det rådande systemet, att de diagnoser och diagnoskriterier vi arbetar utifrån i dag kan se annorlunda ut i morgon och att de människor vi arbetar med, våra patienter, inte är skapta efter några diagnosmallar.

Någon form av diagnos-system är jag övertygad om att vi behöver, om inte annat så i forskningssyfte. Och ur pedagogisk synvinkel fungerar det alldeles utmärkt att redogöra för teorier och praktisk tillämpning med utgångspunkt i olika diagnoser. Tyvärr finns det hos vissa en föreställning om att kbt bara består av en uppsättning behandlingsmanualer som vem som helst kan tillämpa – bara man vet vilken diagnos patienten har. Eftersom många patienter, eller föräldrar till patienter, är pålästa och själva anger vilken diagnos de har när de söker hjälp, så är det ju bara att plocka fram rätt manual ur bokhyllan och köra igång. Eller?

Kräver goda förkunskaper

I förordet till *KBT inom barn- och ungdomspsykiatri*, som för övrigt i stora delar är identiskt med förordet till den ursprungliga vuxenvarianten av boken, betonar Lars-Göran Öst att syftet med boken *inte* är att den ska fungera som en manual. ”Det krävs omfattande undervis-

ning och handledning för att lära sig kbt på ett professionellt sätt.” Så rätt han har professor Öst. En framgångsrik behandling med kbt-metoder förutsätter något mer än en diagnos och en manual. Den kräver heller ingen diagnos, däremot krävs det en väl genomförd beteendeanalys. Visst kan det ibland vara enkelt att göra en beteendeanalys, men det kan också vara oerhört knepigt och kräva ett stort mått av kreativitet och analytisk förmåga.

För att få ut maximalt av den aktuella boken behöver läsaren bland annat ha goda förkunskaper i inlärningsteori och vara väl förtrogen med de olika stegen i en tillämpad beteendeanalys. Det är dock ingen förutsättning för att tillgodogöra sig innehållet, som presenteras på ett tydligt och lättbegripligt sätt. I boken finns också fall exempel som ger en god inblick i hur det kan gå till när man jobbar med KBT-metoder. Flera av författarna delar frikostigt med sig av konkreta och matnyttiga råd och exempel. Alla kapitel innehåller dock inte konkreta tips och råd specifikt anpassade för barn. Av den anledningen är Liv Svirskys bok ett utmärkt komplement när det gäller barnperspektivet.

Praktiskt arbete i fokus

Liv Svirskys bok innehåller inte beskrivningar av diagnoser, utan fokuserar fullt ut på det praktiska arbetet med barn, ungdomar och deras föräldrar. Här får man en tydlig och levande bild av hur det är att arbeta med barn som klienter. Utdrag ur typiska samtal illustrerar hur det kan gå till på en bup-mottagning (eller en privat mottagning). Boken är också fylld av konkreta och användbara råd och tips – inte bara för

nybörjare på området, även en mer erfaren behandlare kan få inspiration och nyttiga påminnelser.

Svirsky delar till exempel med sig av de metaforer hon själv brukar använda i syfte att göra saker begripliga för barnet, såsom hur problem vidmakthålls och hur olika behandlingsinslag fungerar. Metaforer kan dessutom underlätta när barnet ska beskriva sina symtom. I stället för att skatta obehag på en skala från 0-10 kan barnet få använda sig av bilder som föreställer dricksglas som är olika mycket fyllda eller batterier med olika grad av laddning.

Med tanke på den snabba samhälls- och teknikutvecklingen så påminner Liv Svirsky också läsaren om att metaforer kan bli omoderna. Det gäller att anpassa metaforer och exempel till både tidsandan och det enskilda barnet. Att prata om LP-skivor som hakar upp sig säger inte dagens tonåringar så mycket.

Titeln *KBT – att tillämpa metoden med barn och ungdomar* stämmer väl överens med innehållet i boken, men faktum är att även terapeuter som arbetar inom vuxenpsykiatri skulle kunna ha utbyte av att läsa den. Att det är viktigt att intressera sig för, och se, hela människan och inte bara hennes problem gäller både när man jobbar med barn och med vuxna. Och precis som i arbetet med barn så kan man behöva anpassa ordvalet och individanpassa metaforer och exempel beroende på den vuxnes intellektuella kapacitet, intressen och personlighetsdrag.

INGRID GRÄBERG,
PSYKOLOG

Ändra beteenden med hjälp av app

Psykologifabriken har tillsammans med tjänstepensionsföretaget Alecta tagit fram en speciell iPhone-app för den som vill förändra ett eget kortsiktigt beteende. Det kan handla om att man fastnar framför tv-spelet för ofta, väntar för länge med att köpa biljetter för ett evenemang, kanske hoppar över ett träningspass som man egentligen vet att man mår bra av.

Verktöget heter *Det är mänskligt att vara kortsiktigt*

och bygger enligt Psykologifabriken på de grundläggande principerna inom kbt; att definiera kortsiktiga och långsiktiga konsekvenser av beteenden som man vill förändra. Enligt Alecta har omkring 5 000 nedladdningar hittills gjorts av den kostnadsfria appen, sedan lanseringen några veckor före jul.

Nya medlemmar

Snaedis Sigurdsdottir, Lund
Tarika Jensen, Tumba
Marisa Strandman, Reftele
Madelaine Sundberg, Lund
Karin Persson, Sollefteå
Renata Kostrzewska, Gävle
Hanna Sahlin Berg, Stockholm
Kenan Avdic, Halmstad
Annelie Pavlatos, Löddeköpinge
Lina Mårtensson, Stockholm
Therése Dahl, Västra Frölunda
Alexander Unge, Uppsala
Elisabet Dahlström, Uppsala
Gabrielle Locquegnies, Lidingö
Carl Mauritzon, Falun

Jennie Ladd, Storbritannien
Anne Rotthaus, Örebro
Lars-Henry Gustle, Lund
Steve Eliasson, Örebro
Cecilia Kämpe, Helsingborg
Alexandra Skorik Björkegren, Hägersten
Irène Carlander-Reuterfelt, V Frölunda
Karin Jacobsson, Örnköldsvik
Emil Pereswetoff-Morath, Sundsvall
Chris Magnusson, Danderyd
Marisa Strandman, Reftele
Maria Lexner, Malmö
Jafar Eljesani, Uppsala

Erik Rehnberg, Stockholm
Emelie Hjort, Linköping
Sara Hultberg, Östersund
Rebecca Overgaard, Östersund
Anna Sjöstrand, Sävedalen
Henning Lidholm, Uppsala
Katarina Alström, Linköping
Emil Pereswetoff-Morath, Sundsvall
Dilek Cifci, Göteborg
Chris Magnusson, Danderyd
Annie Gustafsson, Stockholm
Erik Strömbäck, Årsta
Lina Hansson, Timrå
Sofia Bergbom, Örebro

Nyutbildade specialister

Margaretha Strinnholm

Område: Neuropsykologi
Vetenskapligt arbete: "Exekutiv funktion hos barn och ungdomar med ryggmärgsbräck"

Parto FarjamPour

Område: Klinisk psykologi
Vetenskapligt arbete: "Discrimination of tone durations across the menstrual cycle"

Helene Ohlsson

Område: Klinisk psykologi
Vetenskapligt arbete: "Känslolskola – utvärdering av psykologisk behandling av patienter med psykiatrisk problematik"

Lotten Almgren

Område: Klinisk psykologi
Vetenskapligt arbete: "Psykoterapiintegration – En del av vardagen för vårdcentralpsykologen"

Idor Svensson

Område: Klinisk psykologi
Vetenskapligt arbete: "Phonological dyslexia. Cognitive, behavioural and hereditary aspects"

Bodil Jonsson

Område: Klinisk psykologi
Vetenskapligt arbete: "Ungdomar med sömnproblem."

KBT-behandling i grupp vid en ungdomspsykiatrisk mottagning"

Vera Bjelanovic

Område: Arbetslivets psykologi
Vetenskapligt arbete: "Validering av psykologiska urvalsmetoder till värnpliktiga stridsbåtsförare"

Idor Svensson

Område: Pedagogisk psykologi
Vetenskapligt arbete: "Universitetsstuderande med läs- och skrivsvårigheter och dyslexi"

40 träffar i media

Under de senaste tre månaderna har Psykologförbundet synts i medierna vid ett 40-tal tillfällen. Några exempel:

Psykologtätast i Rosengård

"Medelvårdet för landets kommuner ligger på en psykolog per 1 900 elever, medan Psykologförbundet kräver att varje psykolog inte ska ha fler än 500 elever." *Helsingborgs Dagblad*

Inget förbud för ickelegitimerade "Resultatet av utredningen gör Camilla Damell, förbundsjurist vid Sveriges Psykologförbund, nedslagen." *Fria Tidningen*

Debatt artikel: **Låt inte vem som helst behandla psykiska sjukdomar** *Dagens Samhälle*

Stort psykologbehov "Psykologförbundets krav är en anställd psykolog på 500 elever." *Norrbottnenskuriren*

När magen är en klump av oro ... "Enligt en kartläggning av Psykologförbundet saknar hela sju av tio vårdcentraler psykolog." *Mål och medel*

Akademiker saknar utbildning i att hantera hot och våld

"Trots att sju av tio psykologer, enligt en undersökning från Sveriges Psykologförbund, någon gång känt sig rädd på jobbet" *Sunt liv*

Nytt system för elevstöd skapar problem "Varbergs skolpsykologer ansvarar i snitt för 1500-1600 var. Det är mer än tre gånger fler än Psykologförbundet rekommenderar." *Hallands Nyheter*

Mötet kvar i framtiden.

"En majoritet av Sveriges privatpraktiserande psykologer har plats för fler patienter." *Sydsvenskan*

Psykolog utan legitimation riskerar åtal "...även Sveriges Psykologförbund gjorde en anmälan till Socialstyrelsen." *Norran*

Dags att nominera till 2011 års Stora Psykologpris. Gå in på www.stora-psykologpriset.se så får du veta mer!

Vad gör Psykologförbundet

Läs om allt som händer i Psykologförbundet på www.psykologforbundet.se
Vi lägger ut reviderade verksamhetsrapporter kontinuerligt.

För förbundssidan svarar press- och informationsansvariga
Susanne Bertman:
susanne.bertman@psykologforbundet.se

15 % rabatt på sakförsäkringar

Psykologförbundet har nyligen tecknat avtal med If. **Psykologförbundets medlemmar** erbjuds 15 procent rabatt på försäkringar för hem och villa och 5 procent rabatt för bil. Försäkringsavtal tecknas individuellt av den enskilde medlemmen. Ring If:s kundtjänst på tel 0771-655 655 om du är intresserad eller gå in på www.if.se/psykologforbundet/

70% svarsfrekvens

Lönenkäten är nu stängd för denna gång. 70 procent av alla yrkesverksamma medlemmar besvarade enkäten. Resultatet kommer att presenteras som en lönebilaga i Psykologtidningen nr 2 och på hemsidan. Tack för din medverkan!

9 656

Så många medlemmar hade Psykologförbundet den 1 januari 2011.

Därför är jag medlem i Psykologförbundet:

"Det känns skönt att ha en yrkesorganisation bakom sig, en organisation som argumenterar för psykologers unika kompetens och kunskande. Det är viktigt att vi psykologer vågar uttala oss i psykologiska frågeställningar och ge oss in i samhällsdebatten som ett led i att föra fram – men även avmystifiera – psykologisk kunskap. Detta är lättare att göra om man känner att man har stöd av varandra, om man upplever en yrkesgemenskap."

Psykologförbundet bidrar till att jag känner mig som en del i den gemenskapen. Psykologförbundet har också varit mig behjälpligt när jag har ställts inför yrkesmässigt knepiga frågeställningar och jag har även fått god hjälp och positiv pushning inför löneförhandlingar."

Jenny Jägerfeld, aktuell som vinnare av Augustpriset 2010 i kategorin Årets svenska barn- och ungdomsbok för *Här ligger jag och blöder*. Nominerad till Författarförbundets årliga debutantpris Slangbellan för samma bok.

FOTO: ROBERT NORDGREN

Därför är jag medlem i Psykologförbundet:

"Som legitimerad psykolog aktiv inom arbetslivets psykologi är man ofta ensam i sin yrkeskompetens. Därför är förbundet viktigt för mig. Min identitet som psykolog blir tydligare genom mitt medlemskap. Dessutom vill jag vara med och utveckla psykologens roll i samhället och arbetslivet, och det gör man bäst i grupp. Jag är med i alla forum som vill kämpa för höjd status, lön och synlighet för alla psykologer!"

Anne Grefberg, aktuell som psykologexpert på hemsidan Netdoktor och Netdoktor Pro.

FOTO: MAGNUS SVENSSON

Två yrkesföreningar går samman

Fredagen den 3 december 2010 var en stor dag. Då tog psykolog-konsultföreningen (PKF) sikte på nya utmaningar. Efter att under många år varit en intresseförening för psykologer med sinne för egna bolag och konsultativa tjänster är tiden mogen för att PKF tillsammans med Yrkesföreningen för arbetslivets psykologi fusioneras och återuppstår som Yrkesföreningen för arbets- och organisationspsykologi.

Förändringen för PKFs del markerades med en festlig ceremoni på Myntkabinettet i Stockholm. Ett 20-tal unika profiler från föreningens historia mötte upp. Inbjudna talare var undertecknad, affärspsykolog Jan Blomström från Prolead, som föreläste om det talangaccelererande ledarskapet, samt Siv Boalt Boethius från Stockholms universitet som delade med sig av tankar och reflektioner som kommit upp i samband med deras utbildning i organisationspsykologi.

De många kära återseendena fortsatte därefter under en riktigt välsmakande festmåltid. Ett mycket välplanerat arrangemang av Björn Christensen, Lena Hammarbäck och Kristina Taremark som tillsammans utgjort styrelsen de senaste åren. Tillsammans kan nu PKF och dess medlemmar ta sig an nya utmaningar. Så i stället för gravöl, PKF ready for take-off!

JAN BLOMSTRÖM

SNPF södra regionen

Anne-Lise Christensen, Dr h.c., Lunds universitet, professor emerita i neuropsykologisk rehabilitering, Köpenhamns universitet, föreläser om "Neuropsykologen i nästa årtionde – teknik eller relation? Fördelarna med individanpassad holistisk rehabilitering – för patienten, de anhöriga och samhället".

Tid: 13 maj kl 10.00 – 15.00.

Plats: i Lund meddelas från och med slutet av februari på SNPFs hemsida www.neuropsykologi.org. Där kommer också att finnas uppgifter om anmälan.

Seniorer

Östra regionen

"Kultursociologiska perspektiv på elever och studenters vägar genom utbildningssystemet och 68-rörelsen."

Professor Donald Broady från forskningsgruppen Utbildnings- och kultursociologi i Uppsala berättar om pågående forskning, se www.skeptron.uu.se/broaday/sec

Tid: Torsdag 17 februari kl 16.45. Vi träffas i Psykologförbundets lokaler, Vasag.48. Var och en tar med sig något att äta. Vin finns till självkostnadspris.

Västra regionen

1. "Familjearbete inom den offentliga sektorn – en tillbakablick."
2. "Utveckling av parsamtal: Två terapeuter med ansvarsfördelning utifrån ett könsperspektiv." Socionom och psykoterapeut Kristin Gustavsdottir och psykolog och psykoterapeut Karl-Gustaf Piltz delar med sig av 20 års erfarenhet.

Tid: Onsdag 23 januari, kl 14.30 – 16.30.

Plats: Psykologiska institutionen, konferensrummet vän 3 Haraldsg 1, Göteborg. Vi möts kl 14.00 för en kopp kaffe i kafeterian.

Södra regionen

"Psykolog i Europa", docent Stefan Jern föreläser.

Tid: Tisdag 8 mars, kl 15.30-17.00.

Plats: Institutionen för psykologi i Lund, Lunchrummet, 2 tr.

Info: yvonne.tapper-bergendal@hoganas.se

Kostnad: 200 kr för medlem och 350 kr för icke medlem i SNPF.

SNPF södra regionen

Mats Fridell, psykolog och professor vid Linnéuniversitet i Kalmar, Växjö, föreläser om "Neuropsykologiskt funktionshinder och missbruk – en komplicerande faktor".

Tid: 16 februari kl 15.00 – 16.30.

Plats: Gamla Psykiatrihuset (numera Wigerthuset), Universitetssjukhuset i Lund, hus 34 ingång 22.

Kalendarium

Januari	
Seniorer, västra, möte	23
Februari	
SNPF, södra, möte	16
Seniorer, östra, möte	17
Mars	
Seniorer, södra, möte	8
FS	24-25
Maj	
SNPF, södra, möte	13
FS	30-31

[ÖVRIGA NOTISER]

Temadag om normer, makt & förändring

På alla hjärtans dag bjuder hbtq-psykologerna vid Stockholms universitet in till en "onormal dag" med workshops, föreläsningar och diskussioner. Syftet är att de som deltar ska få verktyg att syna vilka normer som styr psykologiskt arbete, forskning och undervisning.

Tid: Måndag 14 februari kl 10-17.

Plats: Psykologiska institutionen, Frescati Hagväg 8, sal U31.

Föreläsare: Tiina Rosenberg om "Normers samverkan".

Inf och anmälan: Agnes Strander, agnes.strander@gmail.com

Kultur, psykos, diagnos

ISPS i Sverige bjuder in till vårmöte. Psykolog Margit Wallsten och överläkare Maria Sundvall talar om "Möten med familjer i invandarmiljö och ett nyin-sjuknandeteam". Panelsamtal om "Psychosis risk syndrome" i förslaget till DSM-V".

Tid: Fredag 18 mars kl 9.30-16.00.

Plats: Quality Hotel Park, Södertälje.

Info: margit.wallsten@sl.se, maria.sundvall@sl.se

Internationella konferenser

★ 7th International Congress of Cognitive Psychotherapy hålls 2-5 juni 2011 i Istanbul. **Info:** www.iccp2011.com

Smärta hos barn på sjukhus

Svensk barnsmärtförening bjuder in till vårmöte.

Tema: Smärta hos barn på sjukhus. Psykolog Birgitta Johansson Niemelä talar om "Föräldrars katastrofierung av barnets smärta/sjukhusvistelse". Övriga talare, se program!

Tid: Torsdag-fredag 14-15 april kl 8.00-15.30.

Plats: Grönwalls salen, Akademiska sjukhuset, ingång 70, Uppsala.

Info: www.svenskbarnsmartfor-ening.se

Symposium om makten i vården

Svensk förening för psykosocial obstetrik & gynekologi inbjuder till symposium.

Föreläsningarna tar upp kränkningar i vården, genusbias i sjukvården och makt och styrning.

Tid: Fredag 8 april kl 9-16.

Plats: Nanna Swartz Auditorium, Karolinska Universitetssjukhuset, Solna.

Info: www.sfpog.se

Anmälan: anneli.kero@socw.umu.se

Stadsmissionen söker psykologer och studerande

Stockholms Stadsmission söker psykologer och psykologstuderande som är intresserade av volontärt arbete i en ny råd- och stödverksamhet. Projektet vänder sig till utländska EU-medborgare som lever i djup fattigdom, hemlöshet och/eller arbetslöshet. De söker särskilt psykologer

med språk- eller kulturbakgrund från Östeuropa, främst Rumänien, Ungern, Polen eller Baltikum.

Projektet sker i samarbete med Arbetsförmedlingen, Stockholms stad och Frälsningsarmén och kallas Projekt EU-medborgare.

Kontakta: Malena Bonnier, malena.bonnier@stadsmissionen.se

PRESSTOPP FÖR NOTISER

Nummer	2	3	4
Utgivningsdag	7/3	11/4	16/5
Manusstopp			
För psykolog- och Yrkesföreningar	16/2	23/3	4/5